המצפה

עתון שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת

מחיר החתימה על „המצפה" עם ההוספה הספרותית החדשית „רמת המצפה":

באוסטריא־אונגריא:

לשנה	7 כתרים
לחצי שנה	3.5 "
לרבע	1.75 "

באשכנז:

לשנה	8.— כתרים

ביתר הארצות:

לשנה 9 כתרים — 9.50 פראנק.

על „המצפה" בלי ההוספה הספרותית אין לחתום.

אין הנחה מהמחיר.

מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים לפי גדל השטח.
ברכת מז"ט חצי הכתר. בראש הגליון שני כתרים.

גליון בודד 12 הלר.

המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא רק שם מקומו החדש, כ"א גם שם מקומו הקודם.

קאנטא של פאסט־שעק נומר 76,918

האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה
„HAMICPE"
ul. Św. Sebastyana 32. Kraków.

קראקא כ"ב אדר, פ' ויק"פ תרס"ז. — גליון י. — Kraków, 8 Marca 1907.

שעות הלמוד של הרה"ג דר. יוסף זליגר בביהמ"ד הגדול „בני אמונה" בקראקא.

בכל שבת ידרוש בשעה ג' אחה"צ; בכל ערב אחרי תפלת ערבית ילמוד בסדר הזה: ביום א' עין יעקב; ביום ב' וביום ד' נביאים; ביום ג' וביום ה' רמב"ם. שומעים יקובלו בספ"י.

ראו מה עלתה בסופם!...

אל „הדומא" הרוסית נבחרו הפעם רק שלשה יהודים. מהם אחד ציוני ושנים דמוקרטים פחות או יותר מודים בפרוגרמה הלאומית. בדומא הראשונה היו, כנודע, שנים עשר צירים יהודים; לפני הבחירות הנבחיות קוו רבים להכניס אל הדומא לכה"פ עשרים צירים, — אבל נבחרו רק שלשה!

חשוב מאד לעמוד על אופי העובדא הזאת ולחקור את סבתה. אבל עוד יותר יעלה בעינינו ערך החזיון אם נשים לב, כי במקומות, ששם נפלו היהודים, כלומר בתחום המושב, אותו התחום, שכל העולם חושבים אותו „לקן הרבולוציה" שם נבחרו על הרוב ריאקציונרים השוכים. חברי המאות השחורות ובהם אף עושי־פוגרומים ידועים כקרושבן וחבריו. בדומא הזו השנית ישבו כשבעים איש מן הריאקציונרים הקיצונים ורובם הגדול יהיה „באירכה" היהודים, כלומר של אותו „תחום המושב", שהיהודים שם חלק נכבד מיושבי הארץ, עקרם של יושבי הערים!

אין ספק שצבע הנוצרים, האכרים, כמו בעלי האחוזות והעירונים בערי התחום, הוא הרבה יותר שחור מאשר בפנים המדינה, מקום שאין שם יהודים נחתים. אין זה תולדה של „האנטישמות הטבעית", כמו שרוצים להבטיחנו אלה שדבר זה מתאים להפצם, כ"א תולדה מתכונת העמים ההם לבד. בפנים רוסיא יושבים השבטים הנקראים „רוסים גדולים", זהו העם הרוסי העקרי, ההסטורי, שהוא באמת מתקדם, נוטה לבריות ובריא בחושיו האנושיים והאזרחיים. זהו העם הרוסי, שכה מרבים המשוררים לתאר ולהלל את מעלותיו ויתרונותיו, — העם, שנתן להציוויליזציה את פושקין ולרמונטוב, את טורגניב וטולסטוי, את טשכוב וגורקי ואת כל „הקולטורה" הרוסית המפוארה עם אידיאליה הרוממים, עם בקשתה את האמת, את הצדק העולמי, את זכות האדם באשר הוא אדם. זהו העם שמקרבו יצאו ויוצאים אותם הגבורים אנשי השם, אשר הקריבו ומקריבים את נפשם על מזבח החפש והחרות והנושא את האידיאלים הגדולים של אשר האנושיות. בין הפוליטיקים של אותו העם הננו פוגשים את השמות המאירים של רודיטשוב, סטרובה ומיליוקוב. של פליחנוב ומיאקוטין, פעטעהאנאוו וזילקין, בעוד שרובי השחורים מוצאם אם מן העמים הקטנים, שנסתפו על רוסיא במשך ההיסתוריה או שמוצאם מחוץ לרוסיא. ראשי אוכלי־היהודים הנם זרים לרוסיא. קרושבן הוא רומני, גרינגמוט — אשכנזי וכן הלאה.

ואולם בפלכי התחום נרים הפולנים והרותנים, שאפים הריאקציוני, השכתם ובערותם, אכזריותם ושנאתם לכל זר כבר ידועה למדי לנו היהודים מפי הנסיון המר של דברי ימינו העצובים. לא יפלא איפוא. שפנים רוסיא נתן להדומה דפוטטים פרוגרסיביים, דורשי החפש וזכיות שוות לכל הנברא בצלם אלקים, בעוד שהתחום נתן במעט בכל מקום — השוכים ואוכלי־אדם. גם בשנה שעברה נתן התחום סכום מסוים של ריאקציונרים גלוים. ואף אלה, שלא התחשבו ישר אל המאות השחורות, היו קרובים להם ברוח;

פיליטון.

פנטסיות ורפרופים.

(ארגינלים ומעבדים ע"פ האעק ואחרים)

מאת י. פרנהוף.

העתונים המדברים.

(אגדה)

ויהי היום ותנועה נתעוררה בארון הספרים העבריים. העתונים הישנים והחדשים, השנתיים, הירחונים, השבועיים והיומיים, בעמדם הבושים בארנו באין מעורר אותם, באפס מעשה, באו לידי שעמום. והתחילו לספר בינם לבין עצמם, בתחלה בלחש, וממלה למלה בקולי קולות, ומענין לענין, מדבור לדבור באו לידי מריבה וקטטה: ממש כתלמידי בית־הספר בשעה שמסיר המורה עין מהם מעט קט.

„הס מפני כל כתבי־העתים!" — קרא עתון בעל שבעה כרכים ישנים, שגביהם נתישנו ונתמעכו, בקול משנה וישן יוצא מפה הסר־שנים — „באו בציר והטמנו בעפר מהדר גאוני, אני המכתב־העתי הראשון בלשון עבר, אתי למעין ישתו כל משכילי בני ישראל, בהחלם לדרוש חכמה ודעת, אני המאסף לכל מחנות המשכילים, אני הפה להכרת דורשי הטוב והתושיה, חכמתי בחוץ תרונה, ברחובות תתן קולה, להראות לעמים ולשרים את יפי שפת עבר, אמנו הזקנה אשר בצדק נתישנה, ולא עתה יבוש יעקב ופניו לא יחורו בהראותו את כל עשרו ורחב גדלו, כי כפלים לתושיה. וישמע חכם מבני ישראל ויוסף לקח, להפיץ בישרון ידיעת סגלת לשוננו, אשר לפנים כגן אלקים, כגן עבותים היתה צמרתה. מדי חדש בחדשו ערכתי עסים רמונים, שירים שונים, אגרות צחות, מאירות ושמחות, מכתמים ושירי הלולים, כתבים ודברים מעליים, גם דברים זרים הלבשתי מלצות שפת קדש, ועוד זאת:

> מְהִיר בְּדַת אֵל אֲנִי כָּבוֹד לִי נָאוָה
> כִּי עַל כְּרוֹב שִׂכְלִי אֵעַל הַשָּׁמַיְמָה..."

„מי זה ישמע ירא ימלא שחוק פיו?" — ענה עתון ג"כ ישן, שכנו של הראשון בחיים ובארון — אל תדבר גבוה גבוה, ואל יצא עתק מפיך, שמהיר בדת אל אתה, הלא בניך בוניך עזבוך אח"כ ובילדי נכרים ישפיקו, סרו מדרך הישר ללכת אחרי הבהרים, אשר שירי עגבים בפיהם, לכן נאספת מאסף ואחרי נפלך תקומה היתה לי. כי תמצא חכמה ומוסר, דברי חכמים וחידותם, להבין אמרי בינה ועניני מדע ותועלת, אני הניפותי ידי לשדד אדמת שפתנו הקדושה, שרתי בלשונות, ואכבר פרי מדי שנה בשנה, כפי יתבונן אנשי מדע נהרי נחלי אמרות טהורות מזוקקות שבעתים וחקירות נכבדות על אדני הלשון ותהלוכותיה לתועלת השוקדים על דלתות שפת עבר. כי תמצא דברי המליצים, אשר יחדו כל נתח טוב יכל הלקה טובה, כל שוק וחזה אשר יראו בספרי העמים והכל יאמרו על מעשי ידיהם, כי הם זרע ברך ד'. אני אקריב הלבי הקרי נבונים בכלי טהור מנחה בלולה בשמן משחת קדש להבעיר בלבות הקוראים אהבת שפתנו ולהדריכם במעגלותיה:

> חֶמְדַּת יְשֻׁרוּן אֲנִי, פְּלֵיטַת מַחֲמַדֵּינוּ,
> אֲחַדֵּשׁ נְעוּרֵי שְׂפַת הַחַיִּים כַּנֶּשֶׁר,
> מוֹשְׁכֵי עֵט סוֹפֵר כִּי נִכְבָּדוֹת יְדַבֵּרוּ,
> בְּחִירֵי עָם כְּבוֹרֵי עִתִּים יְסַפֵּרוּ:
> וּמִי כַחֲכָמִים אֵלֶה יוֹדְעֵי פֵּשֶׁר? —"

„הים מכביר מלים בלא דעת!" צעק עתון אחד בקול נחר, „אל התגאה ככה, במעלליך, אני גדול ממך שבעתים, כי תמצא כל פרי מתוק, תאוה לעינים. אגרות יקרות, אשר הריצו חכמי זמננו, איש אל רעהו בעניני האמונה והחכמה, למען יהנה העולם מאורם, הדפסתי את דבריהם לדורם, נצני המחקר יפה פרי תאר, שתלתי בכרמי — ויהי אור.

> צִמְחֵי גַן וּשְׁתִילֵי גֶפֶן שָׁתַלְתִּי
> עַל עִוְרִים עֵינַיִם לָהֶם חָמַלְתִּי
> אֵין דּוֹמֶה לִי בְּקִרְיַת סֵפֶר,
> כֶּרֶם חֶמֶד עָנוּ לִי בְּאִמְרֵי שֶׁפֶר."

„ואת מי אין כמו אלה?" — צוח בקול בכי מתוך כרך בלה הנודף ריח רקבון של מתים — אוצר נחמד אני, אני הוא ואפסי זולתי עוד. כי המלכים האמתים, שכבר נמו שנתם לפני כמה מאות שנים, ימלוכו. כי שרים אמתים, אשר יחד ברקתם והערות אין מספר בשוליהם, ישרו. אבל אלה הננסים, אשר העיזו עוד להתהלך בין החיים ולהתענג בנעם ד' בתבל ארצה, כלה גרש גרשתי מהסתפח בנחלתי. מום בם לא ירצו לי. אני החכמה האמתית, לי בינה ודעת, כסף לא השבתי ועל זהב לא חסתי, לאסוף אלי מכתבים ישנים מחכמי קדם, אשר זכו מתנובת שכלם ויוציאו פרח ויגמלו פרימו בארצי הטוב. באבק התעפרתי ומשני הזמן השלכתי טרף, הוצאתי מלאכת הראשונים, שנעלמו מעיני כל חי.

כל ה„קָאלָא" הפולני של הדומא הראשונה היה בכל אופן לא יותר שמאלי מן האקטובריים, כהקלוב הפולני שלנו. אָפּים הריאקציונרי והאנטישמי מכוסה בטלית דקה של קונסטיטוציונליסמוס ובקשת „משפט" ו„סדר".

אבל בכ"ז נכנסו בשנה שעברה גם כמה יהודים ויחד עמהם עוד איזה פרוגרסיסטים לשליש או למחצה, בעוד שבשנה הנוכחית נפלו היהודים ואתם הפרוגרסיבים שאינם יהודים לפני בני עולה מפורסמים. ביחד עם היהודים נפלו בפלכי התחום (מלבד פולן, כמובן) גם הפולנים, שבכל ריאקציונותם אינם בכ"ז שם נרדף עם בני בריתם של קרושבן ופיכנא ולרגלי אינטרסיהם הלאומיים הנם מוכרחים להיות כנגד הממשלה הביורוקרטית ודרכיה האבסולוטיים.

אי מזה באה לנו הצרה הזאת?

העתונים היהודים ברוסיא, שהציבו להם למטרה, להעיב על ההכרה הלאומית של היהודים ולשעמם את לבם בפרזות רבולוציוניות, שאין להם לא טעם ולא יחס להיי היהודים, כמו שהם משתדלים לנהמנו הכל. כי היה זה מפלת האפוזיציה בפלכים ההם כנגד הריאקציה, שהתגברה בתקף המעשים במדינה ובתקף הדחק והלחץ של האדמיניסטרציה המקומית. הם רוצים לשנן לנו, כי לא היהודים נפלו במלחמת הבחירות, כ"א האפוזיציה, שאליה נלווים גם היהודים וזה היה מהמת הזיופים והאונס מצד פקידי הממשלה וכו'. קורטוב של אמת אמנם יש גם בזה, אבל את כל החזון איננו מבאר לנו בשום אופן. הלא בפלך קיוב נצחה בכלל האפוזיציה ונכנסו משם אף שמאליים קיצונים, ובכל זאת אבדו שם ליהודים שני מנדטים, שהיו להם בשנה שעברה. לא נבחר אפילו היהודי הפרוגרסיסט טשרוונקי ממפלגת „העמלים", שהיה כבר דפוטט משם בשנה שעברה ושזכותו לא נפסלה ע"י האדמיניסטרציה. בכל רוסיא נבחרו אותם הדפוטטים הקודמים, שהיתה להם זכות להבחר; הבוחרים השבו זאת — ובצדק — לדמונסטרציה טובה כנגד הממשלה, בבחרם את הדפוטטים הקודמים ובתתם עי"ז אות, כי העם לא הכיר לטוב את מעשי הממשלה ביחס להדומה הראשונה. ואולם זה הדפוטט היהודי לא נבחר עוד הפעם, אעפ"י שהיו הבוחרים כלם פרוגרסיסטים ונבחרו שמאליים קיצוניים והוא ג"כ לא ה"ו קונסטיטוציאנליסט „מתון" או ציוני ח"ו, כ"א קיצוני כשר לכל הרעות!

האין זה אות על מפלת היהודים דוקא ולא מפני שהם נמנים על האפוזיציה?

בראש וראשון אשמים במפלתנו הסוציאליים היהודים, וקודם לכלם ה„בונד". בעלי המפלגה הזאת, שלמרות דגלם „הלאומי" כביכול הנם בנים סוררים לעמם ומסיעים להרבנו כטובי־המתבוללים מן הבורזשואזיה, ערך בכל מקום מלחמה אכזריה על היהודים הלאומיים והציונים. ביחד עם המתבוללים הבורגנים (כדי לכהר את ישראל עשו מדין ומואב שלום ביניהם...) הציבו להם למטרה, לבלי תת לציונים מקום בדומא הרוסית ויהי מה. האדונים האלה הרדו חרדת מות מפני הציונים, פן ירעימו בקולם הבלתי חת לפני באיכה כל העם הרוסי, שהיהודים גם הם עם הם ככל העמים ובשום אופן לא יתנו לרמוס ברגל את זכיותיהם הלאומיות; הם הרדו פן בהופעת הציונים ויסוד קלוב עברי לאומי בדומא הרוסית ינדוף כעשן כל אותו השקר, שהם משתדלים לעשותו לקנין כל הצבור הרוסי, כאלו אין היהודים רוצים כלל בשיבת־ציון וגם פה בארץ גלותם אינם רוצים לשמור בטהרתו את הגזע היהודי, את המסרת היהודית ואת הכרת עצמם בתור לאום היסתורי בעל עבר גדול ושבשום אופן לא יותר גם על עתידו הגדול. מפני החרדה הזאת וכדי להראות לכל העולם, שהציונות היא רק שאיפה ריאקציונרית של השוכים, שהציונים הנם רק „קבץ אנשים" ואין להם לא השפעה ולא יסוד בצבור הישראלי — בשביל כל זה הפנו את כל כבד המלחמה לצד הציונים. הלא טפוסי הוא, שהבונד הס ציאליסטי והפרולטרי החליט בתור פרינציפ, להתאחד במקום שיהיה צרך בזה את הבורגנים הקדטים, אבל לא את המפלגות הפרוליטריות־הציוניות, כמו פועלי־ציון מכל המינים. בשביל השנאה למשהו ציונות ותרו אפילו על היסוד של התנגדות המעמדות והסכימו להעיב על „ההכרה המעמדית". כמו כן גם המתבוללים הבורגנים, למרות „שתוף האינטרסים" של הבורזשואזיה, התאחדו עם ה„בונד", עושי השביתות ושונאיהם בנפש כנגד — הציונים והלאו מיים הבורגנים.

ע"י מלחמת־אחים זו יצאנו כלנו וידינו על ראשינו. ה„בונד" אי־אפשר היה לו בלי לדעת, כי ע"י התפוררות הדעות של היהודים יכנסו אל הדומה רק המאות השחורות, עורכי הפגרומים ואוכלי ישראל האכזרים. אבל כל זה היה שוה להם וכלבד שלא יכנסו ציונים. כמו כן צריך היה ה„בונד" לדעת שאם ע"י התאחדות כל המפלגות היהודיות עוד אפשר היה לשנים שלשה מחבריהם להכנס אל הדומה על יסוד הלוקה צודקת בין המפלגות לפי ערך השפעתם ברחוב היהודים; אם למשל היה אפשר להכניס אל הדומה עשרים צירים יהודיים, אז אפשר היה עפ"י תכנית ערוכה מראש ובהסכם הדדי של כל מפלגותינו להלק את המנדטים בין המפלגות היהודיות ושיפול גם לה„בונד" איזו מהם להבל, — הנה במלחמתם גרמו גם לעצמם מפלה שלמה. הלא אנו רואים, כי אף שעמדו הציונים בודדים במלחמה ולעומתם יצאו מזוינים כל מתנגדיהם, בכל זאת רכשו להם אחד מן השלשה וגם השנים האחרים קרובים אליהם ברוח פחות או יותר. בעוד שה„בונד" לא השיג את מקום אחד. אבל גם זה שוה לה„בונד" בשביל תקוה רחוקה, לנקר להציונים עין אחת, היה נכון אפילו לנקר לעצמו את שתי עיניו!

ויחד עם זה נרמה עוד סבה אחת למפלת היהודים. אותן המפלגות היהודיות הרדיקליות „כביכול", שרדיקליותם הוא לטובת הכל חוץ מלהיהודים, העמידו בתור יסוד מוסד שממנו אין לזוע, כי ראשים היהודים להתאחד רק עם האכרים ובשום אופן לא עם בעלי האחוזות, הריאקציונרים, שאינם מסכימים להצעות האגרריות של הפרוגרסיסטים הרוסים. בתיאוריה זהו בודאי אמת. עם דורש הפש צריך להתאחד עם דורשי ההפש ולא עם שונאיו. עם מדוכא ביסורין כמונו אפשר לו להלוך שלוב זרוע רק עם יתר המדוכאים והנענים ולא עם המדכאים והמענים. אבל בשעם עושה פוליטיקה עממית, שיסוד יסודותיה הוא טובת העם ואשרו, אז הוא מכון את מעשיו לטובת העם ולאשרו, שהוא גם טובת החפש הכללי של

לִי פַּרְדֵּס עִם עֲדָנִים
וְתוֹכוֹ בְּאֵרוֹת, חָכְמָה מוֹקִירוֹת.
אוֹצָר, מָלֵא מַרְגָּלִיּוֹת וּפְנִינִים,
אֲשֶׁר מֵאַנְּרוֹת חָכְמָה אֲגוּרוֹת
לְמַעְיָנַי וְאֶל נַחַל עֲדָנַי
הַכֹּל צָמְאוּ כְּצִיָּה לַמְּטָרוֹת."

„זכרוניכם משלי אפר ולגבי חמר גביכם", צפצף קול בישני יוצא משלשים ושבע חיבורות קטנות ודקות, „אבל אני בין ככבים שמתי קני. ככבב דרכתי במסלות בני ישראל, כפרי מחקר וילדי מליצה מהכמי הדור ומנעימי השיר בזמני להועיל וללמד בני יהודה קשת הסופר ולהדריכם בנתיב ההגיון, להבין דברי הכמים, משליהם וחידותם, ולעורר קנאתם לשפת עבר, ונהתה קשת נחושה זרועתם, לאמת ולאמונה ולהרים קרנה בכבוד. בכורי עתים לא יכבדו פרימו, הכרם לא יעלה נצניו האוצר נהרב ואשאר אני,

וְלֹא שַׁלְוָתִי לֹא מָצָאתִי מָנוֹחַ
הִתְאַמַּצְתִּי בִּיגִיעָה וָכֹחַ,
לְהָעִיר לְבַב אַנְשֵׁי רוּחַ
בְּמַחֲנֵה הָעִבְרִים קוֹל הֶעֱבַרְתִּי:
„קוּמוּ! לִלְשׁוֹנֵנוּ נַגְבִּיר!" דִּבַּרְתִּי
וּמִכּוֹכָבַי יִצְחַק תֵּבֵל וָרוּחַ..."

„הלכאים הלכאים!" קרא אחד בקול גאותני וקנאתני, מתוך שלשה עשר כרכים לא עבים. „דבריכם דברי רוח, הכל ובוהו המה, מליצותיכם שדופות קדים אין בהם מועיל, אין בהם תוך וגרעין של הכמה ובקרת, כ"א הנופה, צביעות והתחסדות וכל שיריכם כקול הסיר. הביטו כי, אני החלוץ העובר לפני עם ישראל למלחמת הדת והתושיה, שירו נא שורו, אני אני הרביתי לשלוח הצי לעגי ומהתלותי ללב הרבנים, שומרי הבלי שוא, שמתי תהלה בשם הרציונליות המדעית בקדשי המסורה הישנה, בכשרוני הספירי לעגתי על המשטר הישן והצגתי לראוה את כל מראות הנגעים שבעולם הסגור של היהודים הדתיים המלא הפכים וסתירות, בעתות ואולת ותמימות מפסדת, אני הלוחם מלחמת הדעת למרות אף הרבנים שקללוני קללות נמרצות ויתגודדו עלי להשכין כבודי לעפר

אֲנִי גָדוֹל וָרָב,
מְלַמֵּד יָדַי לַקְּרָב,
יָדַי תַקִּיפָה,
לִלְחוֹם בַּשְּׁמָרִים —
וּלְהָסִיר אַבִּירִים
בְּמִלְחֶמֶת תְּנוּפָה."

„תפסת מרובה ידידי, תפסת מרובה" — ענה קול רציני בנגינים של פיוט ותחנונים. „באת בקרדומות על התלמוד וגרשת בדעותיך הפשוטות ממך כל הישב רציני והוגה דעות ישרות. השקיפה נא, אני בעל צורה קבועה ומתמידה, בניתי בית מדרש ובית תלמוד למאמרים למודיים ולמחקרים עיונים, להגדיל תורה ולהאדירה ולתועלת הכמת ישראל. השמעתי אמנם לפעמים איזו דעה, שהאדיקים לא מצאו בה קורת רוח, אבל דברי בנחת נאמרו, לא ברעש — ד'."

„טועים אתם כלכם, תועים בדרכי החיים" — צעק בקול בריא, המביע הכרת עצמו מתוך שנים עשר כרכים גדולים — „אלה מזה בחנופתם ובזחילתם, שעל ידיהם גבר אגרופה של חנופה בקרב ישראל ונתנו יד למחבילים להרים יד, ואלה מזה המגבבים מאמרים נעדרים כל צד מקורי, ורק מחקים הם ומתרגמים הם בלי כשרון ואמנות. ואני — כשהר עליתי באופק שמי ישראל, להאיר נתיב על דרכי בני ישראל בעתות העבר וההוה. וכשחר פריש על ההרים, כן הפצתי אור, לפקוה עינים עורות, אשר לא ראו אור ההכמה ולא יבינו ערכה. הגדלתי תפארת שפת עבר בגדלי כשרונות מקוריים ולא נתתי יד למאמרים נעתקים משפות זרות, שאין להם כל ערך לעצמם. הראיתי לכל אלה התועים בדרך ומגששים באפלות איזה הדרך ישכן אור. וגם למלחמה יצאתי, לא על הנתעים לבד, כי אם גם על המתעים, אשר יעמדו לשטן, לבלתי תת להכמה דרך בשעריהם. לכם אחי היתה המלחמה רק מפנים ואני להמתי מפנים ומאחור, מלחמה על המתקדשים ועל המתחכמים, על החסידים ועל המשכילים, כי כאלה כן אלה חטאו ויחטיאו, שגו וישגיאו... אלה הם קצות דרכי. רק מקצת שבחי הגדתי וכלו לא הגדתי. אך בקצרה אוכל להתפאר נגדה נא כל העתונים, שנקבצו פה, כי אני מהולל תקופה הדשה תקופה מקורית. ויצר הדך הדש בין בשפה שפת הביבל המטהרה בין בהגיון ובין בתחית ישראל, ברעיון ישוב ארץ ישראל וכבה גדול אני במקדש השפה המיפתית מה כהן גדול"...

„שתוק יהיר! מפיר דת! אפיקורס ממרה!" צרחו בערבוביא כרכים כרסנים מכל עברי המחלקות שבארון הספרים — „אני המגיד דברי ליעקב מאשר יקרה ויאתה הדשים לבקרים בקרב בית ישראל, מדי שבוע בשבוע, ואני עדיף ממך, כי דברי המה השוים לכל נפש ישראלי,

המדינה. אם, למשל, ירוגין הריאקציונר הוא אבר ורודיטשוב הפרוגרסיסט הוא בעל־אהוזות הלא לאולת מאין כמוה, לחטא נורא יחשב אם נתמוך בידי ירוגין כנגד רודיטשוב. באופן כזה צריכים בתקף ההגיון לעזוב את הדקטרינה הכוזבת, שהאבר הוא „לעולם" מתקדם. וכן אמנם עשו המתקדמים הרוסים הבריאים. אבל לא כן עשו המתקדמים שלנו החולים והמשגעים הדוקטרינרים. בפלכי התחום האברים הם כמעט כלם יושבי השך, בוערים ומושפעים מן הכמרים השונאים, להפ"ש וליהודים גם יחד. בעוד שבעלי־האחוזות שם הנם פחות או יותר פרוגרסיביים ויהי לאות, שדוקא בהבל זה יצאו מקרב האגררים איזו קדטים, בעוד שבכל רוסיא בהרו האגררים בתומכי הממשלה. בהתאם למצב העניינים יעצו הציונים (זבוטינסקי ואחרים) שבפלכים אלו צריך להתאחד עם בעלי־האחוזות כדי לבחור את הרע במעוטו וכדי להכניס אל הדומה גם איזו יהודים. אלו שמעו לעצת אוהבי העם האלה בודאי היו תוצאות הבחירות לגמרי אחרות. אבל השנאה העורת להציונים גרמה שלעצה זו לא שמעו, כ"א עוד תקעוה על יתד והכריזו עליה בקולי קולות לאמר: ראו מה הציונים „הו שוכים" הללו אומרים: הם יועצים לתמוך את האגררים הריאקציונים, שונאי העם. בזה רצו לבזות את הציונים בעיני הצבור הרוסי הנאור ולגדוע את קרנם.

ומה היה סוף הדבר? האצילים בראותם, כי היהודים פונים מאליהם ועוד מזלזלים בהם בגלוי, בקשו להם בעלי ברית בצד אחר וברגע האחרון, וכשראו הבוחרים היהודים את האפיסות המוחלטה, כבר שבו לבקש את קרבת האצילים ואותם האנשים בעצמם, שהרימו קול זועות כ"כ על עצת הציונים ה„השוכים", בעצמם שבו ללכת בדרך שהתוו אלה האחרונים; אך כבר אחרו את המועד; האצילים כבר כרתו ברית עם אחרים והשיגו את הרוב במסבת הבוחרים וכבר הלקו ביניהם את המנדטים, כמובן בלי שום לב אל מציאות היהודים בכלל.

ובכן השגנו באשמתנו אנחנו, שבדומא הרוסית השנית, אשר אולי תעסוק בשאלת היהודים, ישבו שחורים ואנטישמיים במספר גדול, בהם גם אוכלי־יהודים מפורסמים כקרושבן ופלטון, ויהודים לא יהיו אשר ידברו את אויבים בשער. יען כי אפילו אותם השלשה שנבחרו נושאים עליהם את הותם המקריות הנם אנשים בלתי ידועים, שעד עכשיו לא הצטיינו בשום מדה ולא לקחו חלק בעבודת הצבור שלנו ואין אנו יודעים אפילו אם הם בעלי כשרון לעבודה פרלמנטרית, אם נואמים הם ואם בכלל עטרת צירים ועטרת צירים יהודים הולמתם.

זהו פרי עבודתם של הבוגדים המתבוללים מכל המינים ויהודי יתר הארצות צריכים ללמוד מזה מי המה אוהבי העם באמת ואחריהם ילכו!

משה קליינמאן.

ענינים מדינים

שותפות אוסטריא ואונגארן. השותפות הזאת שנוסדה בשנת 1867, היא כבגד בלוי, שבעליו גדל בתוכו ואינו עוד כפי מדתו. ככל אשר ירבו לטלאו כן ירבה להקרע בצד הטלאים. בשנה שעברה נראה קרע בטלאי, שהניחו קרבר וסעיל, הפרלמנט האונגרי לא שמש ושתי הממשלות עצמן בצרוף הקיסר עשו טלאי חדש לשנה אחת, קבעו את היחס הקודם עוד לשנת ובריתות המסחר נעשו שלא מדעת אונגרן עוד לי"א שנים. עתה יש צרך לתפור על גבי הטלאי הזה עוד איזה טלאי חדש קים, שיתחיל לשמש בראש שנת 1908. היחס מסובך מאד. בעניני מכס הגבול משותפות הן שתי חצאי הממלכה עד סוף שנת 1917, בעניני הבאנק האיסטרי־אונגרי עד סוף 1910, בעניני הצבא יספיק צרכי רק עד סוף השנה הזאת. עתה רוצה אונגרן לא בפשר חדש, אלא בברית, כברית שתכרות ממלכה עם חברתה. קצבת המכס על הגבולות תהיה באונגרן שוה בכל סחורה כזו שבאוסטריא ורק השם ישתנה, להיות זכר לדבר, כי אונגרן היא ממלכה בפני עצמה. גם רוצה אונגרן, כי הברית תכלה בלי טענת ומענה בשנת 1917 ואז תוכל אונגרן לקצוב מכס הגבול גם על סחורות אוסטריא המובאות לאונגרן וגם עתה תקציב מכס על סחורות אחדות הנעשות באונגרן, ומס תשים על צרכי אכל, בלי תליה בדעת אוסטריא. הבאנק יהיה בשותפות עד שנת 1917, כי אין עוד בכח אונגרן לכונן עתה באנק לעצמה ולהוציא שטרות של כסף על השבונה. בכח הבאנק המשותף רוצה אונגרן להתחזק עד גמר הברית ולכונן פבריקות עד שלא תהיה זקוקה לאוסטריא. את כל התביעות האלה תובעת אונגרן בתקוה, שמאחר שהמושל רוצה להחזיק בשתפות בכל אופן כל זמן שאפשר, לבל יבולע למצב „הממלכה האדירה", תהיה גם אוסטריא מכרחת לתת לה כל הפצה. אבל ממשלת אוסטריא אחרת תחשוב. היא יודעת, כי עליה לתת עתה דין וחשבון לפני פרלמנט, שיבחר מכל העם, בלי הבדל והוא לא יתרצה לתת לאונגרן כל הפצה בעד הסכמתה לשתפות עוד לעשר שנים. ממשלת אוסטריא דורשת עתה או שתפות גמורה לעשרים שנה או פרוד גמור מיד וחלוקת הבאנק בכלות זמן השתפות בשנת 1910. בשבוע שעבר היו מיניסטרי אונגרן בוין, נשאו ונתנו הרבה ולא מצאו צד פשר. המו"מ נפסקו ובשבוע הבא יסעו מיניסטרי אוסטריא לבודפסט; לבוא שנית בדברים. אבל קשה מאד להאמין, שימצאו אופן לברית קים. כפי הנראה יעשו עוד טלאי על גבי טלאי.

פתיחת הדומא. ביום ג' שבוע זה נפתחה הדומא השנית, בלי כחל ובלי שרק ובלי פרכוס. לא הצר ולא המיניסטרים פתחוה, לא נעשה לה כל כבוד מלמעלה ע"י הצבא והפקידים, הממשלה רק סבלה את הרע המכרח. שום שר גדול לא רצה להשפיל עצמו לפתוח את הדומא בשם המושל עד שרחם עליה סגן נשיא ה„סוביעט" (כעין בית האדונים שלנו), לקבל עליו את המלאכות האי־נעימה הזאת, לפתוח את הדומא בשם הקיסר. אך אם קטנה היא הדומא בעיני החצר והשרים, גדולה היא מאד בעיני העם וזאת הראה בבחרו 356 צירים ממתנגדי הממשלה, להגיד, כי רק בה ישים עתה מבטחו, כי אין לבטוח עוד בממשלה. ושנ"ו השמאליים האלה הראו, כי טוב בעיניהם בטחון העם מבטחון השליטים הרמים וע"כ בחרו את הנשיא מקרבם את גולובין הקדט הרדיקלי, מיסד המפלגה הזאת, איש צעיר בן מ' שנה. בפתיחתו הטיח זה דברים כלפי הממשלה באמרו, כי הדומא הזאת לא תבטל ותלך בדרך שהתוותה הדומא הראשונה. באשר הזכיר בא־כח הממשלה את הצר, קמו רק ק"ב הימנים ממקומם, לתת גדל לשמו. אבל שנ"ו השמאלים ישבו על מקומם, ולא ענו גם כאשר סים: „רוממו את הצר!" ובכל זאת לא תעיז הממשלה לנעול את הדומא, בעל כרחה תתן אותה לחיות.

מבלי נגוע בקדשי בני ישראל אף כמלא נימא וצופה הנני בדברי חכמה, בבאורי מקראות קשים וכל המירא דאיכא בתלמוד ונושא כליו את האמת והשלום אני אוהב"...

„ואני כבוקר אור ההולך ואור עד נכון היום, אתה עושה השחר עוקר נטיעה ואני נוטע ובונה. אני המאיר נתיב אמתי על דרכי בני ישראל מיום היותם עד היום הזה ואוציא כאור צדקי ומשפטי כצהרים ואחזיר עטרת ראש המשכילים לישנה. וזרתי פרש על פניך בן פריץ!...

„ואני כהצפירה המאירה לבית יעקב, להגיד להם מהחדשות על שדה החכמה ידיעת הטבע והמצאות שעל אופק המדע והכל על טהרת הקדש, ואתה השחר לא תוכל התחרות עם אורי. כי אינך מגיע עד לקרסולי..."

„ואני הנני זקן העתונים לישראל ארבעים שנה הייתי המליץ בינותם, והשפעתי רבה על כל העם, לא על חלק ממנו, אני הד קול צרכי עמנו, הד קול רעות כל עדת ישראל, אני הד קול החיים — חיי ישראל וחיי כל בני אדם...

מתברך אתה השחר ברעיון ישוב ארץ ישראל, אכן לשקר עשית עט, כי הד הרי ציון אני אני הוא ואין בלעדי, וגם הד קול שפת אבותינו אני היא, אני מדבר בלי מליצות משונות, אני מדבר מעט ועושה הרבה"...

„ואני אני כלבנון, להודיע כל דבר הנדרש לאיש יהודי לדעת באשר הוא יהודי, וגם כבוד הלבנון לי, כי אוסף מחדושי תורה מחכמי וגאוני הזמן ומכ"י אשר בבתי עקד הספרים המפורסמים, ומדי שבוע הלבנון וכבודו יזרח. שלחתי כל מגפותי אל לבך, מזמר עוכר ישראל — השחר..."

„ואני יראת שמים לאו מילתא זוטרתא לי, אני מחזיק דתא, שומר חומת האמונה, הולך ומתעבר על כל ריב ומצה. אני מהדף ומנדף את כל אשר דרכיו לא כדרכי וגם אותך פושע ישראל השחר נקה לא נקיתי, כי כל ישראל ערבין זה בזה... יהודי אמיתי אני אני..."

ה„עברי אנכי": אני ולא אתה מחזיק הבלי שוא! והיה העלה שלי, רענן ולא ימוש מעשות פרי. גם לב עברי לי. ורשפי רשפי אש שלהבת יה..."

„עברין אתה ולא עברי!" — רקד כנגדו עתון מלובלך באותיות מטושטשות. „אתה גדי בן סוסי מהני כלבין החציפין, צינור של שופכין, נרף של ר... המבשר יב טוב לישראל אני אני הוא ואין עוד גברא רבא אנא, כהנא אנא, שלשלת היחסן אנא, מפואר במו־עדי עליה אנא, הדאי נפישאי הדאי נפישאי..."

„כלך לך עם פרולגיה הנתעבה שלך", רכב עתון שנתי בקול צוחה „גשו הלאה, כלבים, עם לקוטי הפרזות הגליציאניות הריקות עם גבוב מלים תנכיות. אין נפשי אל הכרוזים הצעקנים והרקלמות השחצניות. אני האוסף אספתי מאמרים גדולים מסופרי ארץ רוסיא, אשר לא יכירם מקומם בכה"ע לימים ולשבועות. לי צבין יהדע, אשר ידה בכלל את טעמו ואת משפטו בעניני העם והספרות. אילם אחותי כפלם, לבלתי עשות את צביוני זה להרצבות ולנתישתים לסופרי ארצי, אך כל סופר התנכר בתכונתו המיוחדת לו והתחברות הסופרים לא היתה להתבוללות מבטלת את ישותם הרוחנית והשטה הכללית לא היתה למטה של סדום, לכבוש אל תוכה את קומתו של הארה. אני ראשון לספרים מהמין הזה ואני נזר השלמות"...

„בהדי דידי קא מנצית!? נאם לעומתו ספר שנתי גליצי כרסני, „אתה יליד רוסיא אומר לדחות את הכמי גליציא בשתי ידים באמרך, כי רק בך תשכון החכמה, רק לך נתנה התורה למורשה. הוצפא לא מהני אחי! כל מבין ידע, כי רק מגליציא יצאה תורה ומשם התחילה התקופה החדשה לספרותנו העתונית. לא אלמנה גליציא מזרע ברך ד'. הבט כי אני אוצר הספרות העברית, כי כל כלי חמדה מגאוני הספרות וראשיה. כי..."

אל האריך במקום שאמרו לקצר" — הפסיקו מאסף ספרותי ומדעי יו"ל בארבעה כרכים לשנה — „אל תרבה להג שמא יאמרו הסופרים הרוסים הגאונים: שמעו את הבטלנות הגליצית! מפני אמנם יש להם „דרך ארץ", אף שגם אני גליצי. אני האשכול שונא השטחיות והלטנטיות, אני אוהב את הידעות למחצה, אין לי רק האמת המדעית, בלי שום טנדנציה, מדבר אני באוביקטיביות קרה ויאמרו הם מה שיאמרו"...

„מה שונא אני את היחס הגאותני של אלה הרוסים!" — התאנחה חוברת קטנה כזנב הלטאה בתחנונים של בשת —. אני לא אירא את הקנאים המזיקים והמנקרים, שנבראו בין השמשות, אני משעשע את נפש הקורא בתמונות, ספורים ציורים המשכים את הלב ויאמרו הנקרנים מה שיאמרו.

...וּמָה אֹמַר אָנֹכִי?

אָנֹכִי אַךְ אֶעֱשֶׂה „בְּעֵזֶר הָאֵל עָלַי גּוֹמֵר",
לֹא אֹמַר כְּלוּם... לַעֲשׂוֹת אֶאֱזוֹר כֹּחִי
וְאֶתֵּן מָקוֹם לְהִתְנַדֵּר... לֵאמֹר וְלוֹמַר."

„לא אוכל לשמוע את כל הפטפוט והלהג של המפטפטים המדברים כאלו גדולות בראו" —. דבר בקול גדול ירחון „מגוהץ בסגנון והב ומתפשט" —. באמת

על המצפה.

החרדים ותנועת הבחירות.

רבניני החרדים בגליציא נתכרכו בעת האחרונה בשימת לב מיוחדה בין מצד העתונות ובין מצד אנשים פרטים ומוסדות חפצי הפעולה. הכל פונים אליהם בהצעות שונות, להעירם מתרדמתם ולעוררם לפעול איזו פעולה מסודרת בעד היהדות החרדית. והרבנים עושים גם הם את שלהם ואינם שמים לב כלל להצעות הרבות בדברים זרים לרוחם, והראיה, כי הלא אנשים מבחוץ מכרחים להעירם עליהן. בין כל ההצעות השונות קבלו רבנינו בשבת שעברה מכתב חוזר, המכיל הצעה חדשה, וגם המציע וגם הענין, שהוא עוסק בו אינם זרים לנו, כי המציע הוא מיודענו הרב ד"ר מאיר י ו נ ג מבהדא במו-רביא, אשר שמו הלך זה לא כביר מסוף גליציא ועד סופה ואשר כל הרבנים מקבלי המכתב החוזר החרימו את בית ספרו הידוע בקראקא. והדבר שהוא עוסק בו הלא הוא דבר הבחירות הבאות. יכול השומע להשוב, כי היא כתור יהודי נאמן ונלהב, המוסר נ"ס מיוחדים ליהודים, להציל בניני מן ההתבוללות, בא גם עתה להזהיר על ההתבוללות ועל ההגיפה הכוזבת ומציע ליהודים החרדים להסתדר כפני עצמם ושלא יבחרו במתכחשים בעמם להיות באי כחם, כי אם יבחרו ביהודים לאומיים או עכ"פ ביהודים חרדים סתם, שאינם מתפארים בשוא, כי פולנים הם, להטעות את עמם ואת כל יושבי הארץ הזאת. אך לא, הד"ר יונג עודנו זוכר את כל החרמות, שהמטירו עליו הרבנים על עשותו רצון הציונים ביסוד ב"ס ליהודים, הוא יודע, כי היהדות החרדית הרשמית לא תתרצה לזה בשום אופן. הד"ר יונג הוא סוף סוף יהודי אונגרי, הוא אינו מבין כלל איך יוכלו יהודים לסרב ללאום השליט ולבלי בא בקהלו כל עוד יצטרך העם התקיף להבנות מהרכן העם היהודי. ובכן הוא בא ומציע אופן פשוט, כי יעשו הרבנים הסתדרות של חרדים, כדי לפעול בעד בחירת יהודים חרדים, אשר — י ת ח ב ר ו אל ה ק ל ו ב ה פ ו ל נ י. היא מטעים את הצעתו כך: באשר הממשלה ידעת עד עתה רק מיהודים מתבוללים, שאינם יהודים כלל ומיהודים ציונים, הדואגים רק לתחית הלאום ואשר „כל רגש דת קדש אין בקרבם", ואינה יודעת כלל מיהודים דתיים, שהמה רוב מנין ורוב בנין של יהודי גליציא ואשר הדבר נוגע להם ביותר, שיהיו להם צירים משלהם במועצת הממלכה, באשר רק הם סובלים משביתת יום א' וכדומה, לכן מן הנכון הוא שיסתדרו החרדים, למען שלוח צירים, אשר יגינו על כל עניני החרדים וישמרו על הדת מפני המהרסים והשונים. והסתדרות כזאת יש לה תקוה לתמיכה משני הצדדים.. כי הפולנים יחפצו בה יותר מאשר בציונים, והציונים יבכרו יהודים חרדים על מתבוללים, והעם בודאי יעשה מצות מריו.

וזהו תכן ההצעה. בלי שים לב לעקרה, שכפי הנראה נולדה נפל, כי ברור הוא שחרדינו הקיצונים הנם כמעט חמר בלתי מכשר להסתדרות וגם ברור, שהרבניים לא ילכו אחרי האיש, שזה מקרוב החרימוהו, — בכל אופן חשוב הדבר לדון עליו מכל הצדדים, לנתחו ולבקרו. והנה עקר הדרישה, כי יבחרו החרדים צירים קרובים להם ברוחם, צודקת היא בודאי, כי מי זה יהין לשלול מאת אחינו אלה את זכות הבחירה הפסיבית. ואם תהיה פרגרמתם המדינית ריאקצית, למה יגרע כבודה מכבוד המפלגה העממית הפולנית, שהיא ג"כ ריאקצית. ולמה ידרשו הציונים להיות באי-כח כל העם, שהוא קנזרווטיבי ברובו? אין איפא מה לטעון נגד החפץ כשהוא לעצמו. גם טובה היתה יוצאת מזה לעמנו, כי באופן הזה היו כל בני עמנו בוחרים צירים יהודים ואף דעה אחת של החרדים לא היתה הולכת לאבוד. וא"כ היו לנו באי-כח אמתים, שנבחרו באמת מאת העם בעצמו ובניהם שתי מפלגות, כמו בין הבוחרים: מפלגה ריאק-צית ומפלגה פרוגרסיבית ושתי המפלגות היו יכולות להתאחד לפני הבחירות ולהתפשר על אדות מספר הצירים המגיע לכל אחת ובאופן הזה היינו יכולים לקרוא עלינו המקרא „היום הזה נהיית לעם", כי צירנו בפרלמנט היו מביעים את צרכיני האמתים למפלגותינו השונות.

ובכן יכולים היינו להצדיק את ההצעה, לולא באה אחריה ההוספה הקטנה, כי הצירים החרדים יסתפחו אל הקלוב הפולני. המציע הנכבד שמע כנראה, כי החרדים הגליצים הולכים שלובי זרוע עם הפולנים בעת הבחירות ויחשוב כי התחברות רגעית זו, שהיא באמת בגידה באינטרסים היהודים בקלות דעת והתמכרות ללוחצים, תוכל להיות יסוד לפוליטיקה רצינית. באמת יכול היהודי החרד רק ללכת פעם אל לשכת הסוקיל כמו שכפאו שד, כאשר יכבדהו הפריץ בהזמנה „נחוצה" ולשבת שם כאלם וללכת לבית הבחירה למסור פתקא למי שצוה הפריץ התקיף מתוך פחד לעסקיו הפרטיים, אבל לעולם לא יוכל להתחבר אתו ולהודות בגלוי לדעתו, כי גם אנחנו פולנים ופולנים נהיה ושפתנו היא השפה הפולנית. בלכתו אל ה„סוקיל" הוא מצטדק: מה איכפית לי מה שהפריצים אומרים שם, סוף סוף אינני מתחתן עמהם. אבל היוכלו החרדים האלה לעבוד בגלוי ע"פ פרוגרמה פולנית? כמה פעמים קרה בפרלמנט, שאיזו צירים נוצרים הפשים הכניסו אינטרפלציא או הצעה לטובת היהודים והקלוב הפולני גזר שחבריו לא יחתמו עליה. צירינו ד"ר קולישר, ד"ר ויינפלד וחבריהם קבלו עליהם את הגזרה ולא חתמו, היוכלו גם רבנים חרדים לעשות כן? האם לא תכסה בושה את פניהם אם יצטרכו לעת מצוא להתנגד בגלוי לדעת איזו ציר ציוני, שיטען, כי אין אנו בני עם אחר, כי אם בני העם היהודי? היוכל ציר החסידים להגיד את ההפך? התשב הד"ר יונג, כי באשכנז או באונגרן היא, שה„איזראעליטים" שם בושים בעמם והם יותר אשכנזים או מאדיארים מיהודים? היוכלו לדעתו גם יהודי גליציא לכחש בעמם ולהודות בשקר, כי פולנים הם. גם טעה המציע בחשבו, כי הציונים יתמכו בהסתדרות כזאת הטובה עכ"פ מהסתדרות של מתבוללים. באמת ימצאו הציונים חובה לעצמם להלחם בכל כחם נגד חרדים המחללים את השם בגלוי בהוציאם את עצמם מכלל ישראל.

וזאת ועוד אחרת. מי ומי יהיו הקנדידטים החרדים? כמדומה שאין כלל אצלנו הסחורה הזאת. פטריוטים פולנים היודעים לשאת משא בשפת פולן ולהשתתף בישיבות הקלוב הפולני ובכל זאת יהיו יהודים חרדים. ובתמימות נשאל: נניח שיבחרו צירים ציונים אחדים, שיתחברו לקלוב יהודי, וצירים חרדים אחדים. היבחרו אלה האחרונים להכנס לקלוב הפולני ולדור בכפיפה אחת עם כמרים, אנטישמים ואצילים גאיונים, שלא יתנו להם לעולם להרים ראשם ולפתוח פיהם ולא לקלוב יהודי, שישבו בו יהודים פשוטים, אחיהם, המבינים אותם ויודעים צרכיהם?

המציע הנכבד הלא כבר נשא ונתן עם העומדים בראש חרדינו ועליו לדעת, שהסעיף הראשון של פרו-גרמתם המדינית היא: בטול גזרת רבני המטורה והסעיף השני: חלוקת יהודי גליציא לשתי מחלקות, להבדיל את הנאורים מן החרדים ובכל עיר תהיינה שתי קהלות כמו באונגרן. הם משתוקקים לבטול שווי הזכיות ולשוב לתקופת החקים המגבילים, שעל פיהם אסור ליהודים לשלוח בניו אל ב"ס כלליים, לשאת איזו משרה של צבור, יהודים פסולים לעבוד בצבא וכדומה. מתוך נקודת

כל הספרות העברית החדשה מלאה שברי לוחות, בלויי סחבות נכרית ושבבים, לוטים בקורי עכביש ומכוסים אבק-עולמים ואין בה דבר שלם ומשוכלל, חדש ומתוקן. סופרינו מרפרפים על אבעבועות-הקצף, אשר יעלה ים היינו. סופרינו הגליצים וגם הרוסיים ישפיקו את נפשם ברקק, ובאגמי רפש יהצו עד צוארם. אבל לי שטה קבועה ומגמה ידועה. אני קבצתי מ מ ז ר ח ו מ מ ע ר ב את טובי הסופרים, להאיר באבוקת הדעת את כל זוית היינו. הבלשנים היותר מצוינים, המומחים ללשונות המזרחיות עזרו על ידי, להרחיב את השפה בזהירות יתרה בטפוח מענג ובחוש בלשני, עד כי אוכל להחליט, כי כמדתי הכמותית והאיכותית לא היתה עוד בספרותנו, בשביל הידענים שבעמנו, ספרות עברית מדעית..."

„לא מגיה ולא מקצתיה! הצטחקו בקול מצלצל כרכים בריאים ויפים המתנוצצים בכריכותיהם המקושטות, „אין בך מאמרים המורים מסלה חדשה, אין בך ספורים ופואמות, אשר יקיפו עולם מלא, רק מהדר אתה, ולא יותר. אבל אני, לא בית המדרש עשיתי לחכמים שישבו ויפלפלו בי, כ"א לכלל העם אני מכון, שימצא מזון נאות לרוחו ודברים הנחוצים לו לדעת בשביל לגדור פרצותיו, לבנות הריסותיו. כי מרגישים באמת את נשימת העת החדשה. אני מרכז ספרותי מיוחד לבעלי דעה, לטובי הסופרים, שיש להם מה להגיד, הסופרים המבינים את התנועות הספרותיות החדשות, הדעות האומנותיות והאס-טטיות, השוררות בספרות הכללית בשפות המערביות באו ועבדו עמי"...

„ספרות ספרות אתם צועקים!"—זעק פעל ספרותי מפואר בזמנו —. „אבל איה המהלכים והמגמות החדשות? איה הרוח המרכזי המכריח אתכם. הפככם! אין כל סמני התפתחות טבעית בכם. הצד האומנותי שלכם לקוי, העבוד והשכלול של התוכן והצורה פגומים. העם לא ישתתף בכם. אין השפעתו עליכם ואין השפעתכם עליו. אבל אני בראתי על ידי הטוב מעט רגש וטעם בשביל הטוב. אני ה ד ו ר והדור בי. אני מדבר וההמון הגדול מזדעזע בכל שס"ה גידיו וחרד בכל רמ"ח אבריו והתעורר באמת — והו. מי למלחמה — אלי. מי שאמת על לשונו וניצוץ אל בלבו אלי! אלי! אלי!..."

„כרם אין לי פרטנזיה להיות מהנך הדור", צפצפה יצירה ספרותית דקה כמצה „אלא נמצא כי צרך מחשבתי לקמץ קטן של יהודי המשבר מאתנו, שנשמתם עברית כלה ועטם עברי כלו ומאידך גיסא המה משוחררים מכל שעבוד רוחני ודיסציפלינה מפלגתית. אני מ ע ו ר ר את הרוח שברוח, את הנשמה שבהנשמה, את התוך שבהתוכיות, אני מתלהב, „מברק, מקלל, כופר ומפקפק, תוקע ומריע."

„די, אל יתהלל החוגר!" התקוטטה עם המכרכר הקטן ההוא עוד בריה קטנה צנומה ודקה. „אני מעורר בגלי השוטפים בגלי ה י ר ד ן (צחוק התפרץ מכל הפיות של העתונים) את הכחות הנרדמים, את הגרעינים המלאים לשד ומוכשרים להוציא פרי רב. כמה ספרותית בניתי בגליציא... וא..."

„קץ לכל המשא-ומתן המשעממת, יהודים!" צוה עתון בשפת אשכנז, קטן הקומה וישן נושן, שבא עפ"י מקרה לארגז הספרים העברים והקשיב לשיחותיהם ולמריבותיהם של העתונים. „הדלו לפטפט ולגמגם, יהודים. נלאתי נשא. שמעוני!!"

קולו של האשכנזי הקטן השתיק את העתונות הצעקנית. וביראה הרוממות הטו העתונים השנתיים, הירחונים, השבועים והיומיים אזנם לכל הגה, שיצא מפיו...

„שמעתי טענותיכם ותלונותיכם" — הוסיף — „עלי להודות, כי אתם עושים את שלכם... הממ... לכם כשרון... ליהודים כשרונות... אבל מה על דבר התחמים? הא? האם גם הם עשו את שלהם? מה... גשו נא אלי! כמדומני שמתים אתם כ ל כ ם! מלבישים אתם תכריכים! ה ה ה מחסר האמצעים... היהודונים אינם משלמים! מה? „משה'ל." הפין בצלים, שומים, אבל לא עתונים. ה ה ה! ראו נא ראו, אני הי זה מאה שנה ועוד אהיה יותר ממאה. בני המפלגה, שבלי מבטאה אני, מפרנסים אותי בעשר ובכבוד... ואתם פגרים מתים. יש לכם רק זכתונות העבר... טררר... ריח הקבון של בליה פה. אלך ואכנם לחיים טובים ואתם שובו לקבריכם ויסתמו הגלל... אדיה!..."

הלך לו העתון האשכנזי. והתחילו העתונים להתגודד וכמה מרורות בצבצה בגדוד זה... התחילו לספר זה לזה בעינים זולגות את קורות ימי חייהם הקצרים. „איך התתמים שהזמינו אותם שלמו רק כרבע הראשון ודי עד הסוף. וקצתם לא שלמו כלל, כאילו זכו מן ההפקר. קצתם טענו, כי לא התמו בעדים וקנין ואינם חייבים לשלם. ויש שכתבו, שיען שלא נתקבל פיליטונם לדפוס לא ישלמו אף פרוטה. ויש שאמרו שבשביל שנחתך גזר-דין קשה על ספריהם, לכן הם פטורים. „והנגידים הטובים" לא אמרו ולא כתבו ולא שלמו. כמה ממון ודמים, כח ומה השקיעו העורכים בעבודתם! כמה סעודות הפסידו... כמה צער. כמה יסורים! אבל אי-אפשר היה שיתקימו ויפסקו — חייהם..."

אנחת לחישה עמוקה וזעזוע של יאוש...

הנעים הזה בין הפזמונים השייכים לפורים. ומזה נראה, כי לפנים בעירנו אלגיר היו קוראים אותו ביום ההוא. (ולא אדע למה השמיטוהו הסופרים האחרונים מהעתקותיהם, כי לא ימצא בספרי קרוב״ץ אחרים כ״י אשר אצלי ואף כי בנדפסים, ואולי לא היה לנגד עינם או מפני ט״ח צבור, באמרם שכבר מלאו את הובתם להרז״ה ז״ל בקראם את שירו „זכר פורים לא יעבור״). ובמוצא שלל רב שמחתי בראותי כי קלעתי בתקוני אל מטרת האמת, וע״י שלשתם בררתי את הנוסח הנכון, אשר הצגתי לעיני הקוראים. והנה משקל השיר הזה שש תנועות ויתד בכל דלת, וכן בכל סוגר, והוא ממין השירים אשר יקראו להם בשם „אזור״ או „אבנט״ (תרגום העברי של השם „מושח״ אשר בו יכנוהו הערבים) ופי יקבנו בשם „מזח״ הקרוב במכטאו לשמו הערבי. לדעתי הראשון אשר השתמש במשקל הזה הוא רבנו יצחק אבן גיאת זצ״ל בפיוטו בל׳ ארמי „יום פוריא יומא דנן״.

[2]) עד״ה עובדיה א׳ י׳.

[3]) עד״ה ישעיה נ״ה י״ג. — בכ״י הנוסח „יעלה״ ותקנתי עלה לפי הענין, כי לא היתה מגמת המשורר לסיים כל החרוזות בפסוקים, והסוגר הזה מיוסד על מאמר רז״ל (מגלה י׳ ע״ב) תחת הסרפד זו ושתי הרשעה בת בתו של נבוכדנצר הרשע, ששרפה רפדת בית ה׳ דכתיב רפידתו זהב, יעלה הדס, זו אסתר הצדקת שנקראת הדסה דכתיב ויהי אומן את הדסה.

[4]) ראה בספר עזרא א׳—ג׳.

[5]) משיח נגיד, זה כורש כמ״ש כה אמר ה׳ למשיחו לכורש (ישעי׳ מ״ה א׳) ודניאל ע״ה יקראהו משיח נגיד (ראה ספרו ט׳ כ״א) ועליו סמך המשורר ז״ל.

[6]) הפאתה, כן הנוסח בכ״י א׳ והוא כמו אפאיהם (דברים ל״ב כ״ו), אולם בשנים האחרים כתוב „הפכתה״ והיא ט״ס, ובמקום „יונה״, אשר הוא תקון ממני, נמצא בב׳ הכ״י „נוגה״ ולא ירעתי מה הוא היחס אשר לנוגה אל הקן, ואולם בתקוני יהי הציור נכון, ור״ל אחרי אשר בעונותיה כנסת ישראל הנמשלת ליונה גלתה לבבל ע״י נבוכדנצר הרשע הדומה לתחמס, (והחי״ת בחט״ף בעבור המשקל) אשר כשמו כן הוא גוזל וחוטף והומס (ע׳ הראב״ע ז״ל בויקרא י״א) ובערבי שמו כטאף: חוטף, שבה עוד לארץ אבותיה, והמשורר ז״ל מוסיף לתת טעם לשכח, למה שבה? בעבור אשר לא יאות לה, הנמשלת לפטדה, מלאתי זהר ויפעה, לשבת בתוך אבני מעמסה (הם אנשי בבל עע״ז), אשר אין להם כל ערך. והנה ע״ד התקון „יונה״ יתכן כי אחד הסופרים האריך מעט את רגל היו״ד ונראית כמו נו״ן בכתב רש״י, והנו״ן „מיונה״ נמחק מעט מרגלה ונדמתה לגימל ומזה נשתרבב הט״ס „נוגה״ — וכן אעיד כי תחת „ותשב״ בכ״י „נחשב״ וגם הוא ט״ס.

[7]) עד״ה ישעי׳ י׳—י׳.

[8]) צל ההדס, זו אסתר הנקראת הדסה, וגן (אולי צ״ל גנת בעבור המשקל) אגוז הוא רמז לישראל (ע׳ שה״ש רבה פ״ו).

[9]) באשישות וכו׳ עד״ה (שה״ש ב׳ ה׳) והוא רמז למשתה יום פורים הנקרא על שמה, ביען כי עיקר ההצלה היתה על ידה. תיבות „אחי עד׳ לא יכלתי לקרוא בכ״י, כי שם הפרוץ מרובה על העומד, ותקנתים ע״פ האחרים.

[10]) בית כרמי אולי צ״ל בת כרמי, בעבור אשר שדים נכונו לה, ואולי כוון המשורר אל מאמר רז״ל בית זו אשה, ויהי׳ אפוא מקביל אל אם אדמוני. והשכיל המחבר ז״ל להשתמש בנקבות שני שע״פ (הא׳ בבראשית מ״ו ט׳, והב׳ שם כ״ה ה״ה) לתאר את היין ע״ד מליצה מפוארה. שד מעכה ודד תעש עד״ה יחזקאל כ״ג ג׳ וזה הוא ימז לסחיטת הענבים, וכתב תעש בתמונת העתיד בעבור החרוז. והנה ב׳ הטורים האלה היפים עד מאד וכן סוגרי החרוזה החמישית יעידו על הרז״ה ז״ל, כי היה מליץ נשגב ומרומם.

[11]) עד״ה קהלת ט׳ י״ב.

[12]) נתלה וכו׳, כן הוא מפורש בפרקי רבי אליעזר פ׳ נ׳; וכפל המשורר דבריו במ״ש באמרו עוד חוליש עמי בו נהרג, והוא עד״ה ויחלוש יהושע וכו׳, וחולש הוא מלשון חז״ל (שבת קמ״ט) מטילין חלשים פי׳ גורלות, ואמנם גם במקרא מצאנוהו במוכן הלזה (ישעי׳ י״ד י״ב) ראה ס׳ השרשים לכן גנאח ז״ל. ועל הפסוק הזה סמכו הז״ל שם באמרם מאי משמע דהאי חלשים לישנא דפורי הוא דכתיב חולש על גוים — והכונה מוכנת.

[13]) ובכור מות וכו׳ הוא כלשון הפסוק איוב ה״י י״ג. — ופירש״י ז״ל שר המות — וסס, וששׁ הוא ע״ד התגני הערבי.

[14]) הנשתי פאר, כמו פא״ך חבוש עליך (יחזקאל כ״ד י״ז) הטורים האלה מיוסדים על הפ׳ יפאר ענוים בישועה, ויעלזו חסידים בכבוד (תהלים קמ״ט).

[15]) עד״ה הרב פתחי׳ ישעים (שם ל״ז י״ד) ועד״ה ונגעה חרב עד הנפש (ירמי׳ ד׳ י׳).

[16]) לתפארת המליצה השתמש המשורר ז״ל פה בתמונת ההתנגדות עד״ה ישעיה ס״ה י״ג.

[17]) כמאמר רב (במגלה ז׳ ע״ב) מיחייב איניש לבסומי בפוריא וכו׳ וראה ש״ע או״ח סי׳ תרצ״ה והפי׳ בבאה״ט ויד אפרים. והנה לפע״ד נראה שהכונה היא, כי מרוב השתיה יתבלבל ולא יוכל להבדיל בין הטמא ובין הטהור, וימיר טוב ברע, ולא ידע את מי עליו לקלל, ואת מי לברך. וידי״נ הרה״ג ר׳ בן ציון קואינקה נ״י עורך „המאסף״

גד „להיר״. „ולדעת רשע כסל״. כסל הוא הבטחון בכה עצמו ובהצלחתו, כענין „כסיל״ בכל מקום. ואמר: הפצתי לדעת את הרשעות של כסילות מה היא ועד מה צריך האדם להזהר מפניה, למען אדע במה נכשלתי. „והסכלות הוללות״. לדעת אם באמת הסכלות היא הוללות הה׳ של „הסכלות״ היא ה׳ השאלה, אף שאינה בהטף. „הוללות״ היא התנהגות בשרירות לב — הפך החכמה. „סכלות״ היא מחשבות רעות של המתרעם בלי סבה. תרעומות על ההשגחה, כפירה. הפיק לדעת אם הסכלות, שהיא יציאה מדרך החכמה רק במחשבה, היא כבר הוללות, אם היא מביאה כבר נזק כמעשים רעים ממש.

(המשך יבא) ש. מ. לזר.

רסיסים.

הטובות שבהוכחות להוכיח את האמת הנן — האגרוף והלצנות.
איזהו עשיר? החי בעמל אחרים.
איזהו גבור, היודע להרום.
איזהו חכם, השולח לשונו בכל קדש.
לעולם יכון אדם את מעשיו לשם שמים, אף בשפכו את דם רעהו.
חטאת שאין עליה כפרה הוא העוני.
ואהבת לרעך כמוך; כלומר את של רעך.
לעולם תמר לאחרים. כמדהך אם יודע אתה בנפשך, כי רמאי אתה והכטת בחשד על רעך.
הראש והלב הנם שני מלאכי חבלה, אשרי אדם, שתשהו ד׳ אלה.
היה ראש בין הזנבות, ולא זנב בין הראשים.
על שלשה דברים העולם עומד: על התאוה, על הכבוד ועל המלחמה.
פוק חזי מאי עמא דבר וידעת — לעשות את ההפך.
הגרוע בין הספרים הוא המקובל אצל ההמון.
ההמון הנהו השאול, שבה מתענות גופות האידיאלים, אבל נשמותיהם כבר פרחו להן מיד ברדתן שמה.
כל העולם מאמין; אלא שהכסילים מאמינים למאמינים והחכמים מאמינים ליודעים.
על כל פשעים ומומים יכסה הכסף.
לו ציור הייתי וציירתי כמר שמן; עב הכרס יושב לו על כסא מרפד, בידו האחת תרנגלת צלויה ובידו השניה מראה השמימה לאכר גוע דל וצנום המתגולל בעפר.

שבח וואלקאווסקי.

Dodatek do „Hamicpe" Nr. 10.

רמת המצפה

יוצאה לאור בכל חדש

חוברת ג׳.

האספרנטו ולשון התבל.

מאת מתתיהו מיזש.

(המשך)

בדרך נגודית ללשון וולאפיק אחז מחבר האספרנטו וממנה נובעת התפשטותה הגדולה של לשונו. היא מלא את אוצר מליו רק בשרשים לקוחים מהשפות המפרסמות והידועות לכל משכיל. ובזה עשה את לשונו חביבה וידועה בעקרה. למען הנעים את לשונו, הקה מחבר האספרנטו את נעם הצלצול של הלשון היפה בכל לשונות אירפה, את המוזיקה הפונטית של הלשון האיטלית ואצל איתה ללשונו. הד״ר זמנהוף (המחבר) הטה את כל תשומת לבו לצר המעשי של לשונו, שתהי קלה ונעימה. בבחינה הזאת באמת השיג בעד לשונו מעלה גדולה. שתי שעות מספיקות ללמוד את כל הלשון במלה ובכתב.

אפס, לעמת זאת לא דאג בעד ההתקשרות הפנימית של המלים, לא הקפיד על המבנה הארגני של השפה, הבנין אינו טבעי. הוא צמצם את כל תשומת לבו בנקדה מגבלת אחת: בהכשר להסתגלות, שתהיה קלה ללמדה, והוין מזה לא הכיר דבר. נראה שדעתו היא, כי די לצבור המין מלים, שהאדם צריך להשתמש בהן ולתקנן בכללים פורמליים, למען השיג שפה. אך הדעה הזאת היא דעה שטחית של דלטנטים. השרשים היסודיים יכולים להיות ממקורות שונים, אחת היא מאין מוצאם, אבל השתלשלות המלים בפנים הלשון, חבור האותיות הנוספות (פראֶפיקסים) והרבבת

המלים צריכים להיות באופן אֹרגני לפי הגיון מתאים. ואם לא, אז אין אחדות שלמה, אין לשון. את הכלל הזה המובן מעצמו לא הכיר יוצר האֶספרנטו. ונטיתו הנפרזה לצד אחד לקחה נקם בלשונו, כי העלתה כמה נצנים המעוררים רק גחוך, שחו של רחמים.

למשל „ידיעה בעל־פה" היא באספרנטו parkere (מהצרפתית par couer), מלה מורכבת, שהלקיה נמצאים באספרנטו גם בצורה אחרת. אם אפשר לחקות את המלה הצרפתית, אז לכל הפחות צריכה היא להיות יצירה מקבילה ומתאימה: per koro (בעד הלב) ולא נטילה גסה בלי הבנה. בכלל אין לחקות תכונה מיוחדת של איזו לשון, כי בזאת תחדל השפה מהיות אינטרנציונלית, כלומר להיות מובנה לכל העמים. הידיעה בעל פה, שתצויר כ„ידיעה בעד הלב" מיוחדה עוד רק להאנגלי (by heart). בשפה בללית צריכים להשתמש באמת המדה של הטבעיות ולבטא את הציורים רק לפי המושג המפשט מכל לאומי מקרי. הידיעה בעל פה צריכה להתבטא בעזרת המלה „זכרון". כן עשה גם הרומי ע"י memoria (memoriae mandare, dicere ex memoria), הפלני ע"י pamięć (uczyć się na pamięć mówić na pamięć). לפי זה היה צריך להיות גם באספרנטו lerni al la memoro, diri el la memoro. כן גם המלה „במקום" היא באספרנטו anstatau (מן האשכנזית anstatt) וגם בזה היא אותה השגיאה. השכל נותן, שאין לקבל יצירות זרות במלים מרכבות כאלה, אלא צריכים לעשות בריאה לשונית המתאימה להוראה והמושג. והנה המושג loco (מקום) sur (על) הוא ברור וכללי. על זה יאמר הצרפתי an lieu, האיטלי in luogo, הפולני zamiast (miasto, miejsce), האשכנזי anstatt (an der Stätte), האנגלי by way. אם רצה לקחת מלה נכריה להמושג הזה, אז הלא היתה הרבה יותר ראויה מלה פשוטה מלשון ידועה לכל משכיל, כמו pro מהרומית.

התכונה הזאת נראה גם בשמות ימי השבוע; מוצאם הוא צרפתי־רומי. והם: dimanco (מן dimanche הצרפתית, שעקרה dies domini בלטינית, (כלומר יום האדון); lundo (מן lundi = dies lunae, כלומר יום הלבנה); mardo (מן mardi = dies Martis, יום מאדים), merkredo, (מן mercredi = dies Mercurii יום כוכב); jando (מן jendi = dies Jovis, יום צדק); vendredo (מן vendredi = dies Veneris, יום נגה); sabato (מן השם העברי ש ב ת). הנה התמונות הצרפתיות, שמהן נוצרו השמות האספרנטיים האלה, יסודם בלטינית. בצרפתית הן משובשות ומשונות מאד. ולמה ולאיזה צרך נלקחו דוקא הן להאספרנטו? בצרפתית מובנות התמונות האלה באופן ההשתלשלות ההיסטירית. אבל

תקיפי הצבור לא יהזיקו בידך באולתם. וכן „אל תתחכם יותר". אל תתראה שאתה הכם יותר מכל אשר היו לפניך, להנהיג הכל על דעת עצמך בסדרים חדשים בנגוד להמסור ביד העם, כי „למה תשומם", תשאר עזוב וזנוח. וכן להפך „אל תרשע הרבה". אל תצא מגדר הצדק יותר מדי עד שתכנס לכלל רשע, ולא תחשוב שצרך המלכות הוא לרדות וליסר באכזריות, להכניע את העם תחתיך. כי „למה תמות בלא עתך". כי יקשרו עליך להרגך, כמו שעושים תמיד לכל עריץ. וכן אל תהי סכל, כמו שלא תתחכם יותר מדי; כן אל תט לצד השני, לבלי התבונן מאומה במעשיך ולהתנהג בתמימות, לבלי לרדת לעמקו של דבר. כי „למה תמות בלא עתך", אם תהיה סכל יערימו עליך סוד להרגך. „טוב אשר תאחז בזה", בצדק ובהכמה „וגם מזה", מרשע ומסכלות, אל תנח ידך, כי גם להם תצטרך לפעמים להוראת שעה ותהיה מכרה לצאת מגדרך, כמו שיבאר. „החכמה תעוז לחכם", אם תאחז בחכמה יהיה עוז בידך בכל המסבות. „מעשרה שליטים אשר היו". בזה רמז על מעשה שהיה. אבל יש אופן שיהיה מן התועלת להתראות כתם, שאינו מבין מה לפניו, כגון באופן „כי אין צדיק בארץ" („כי" זה משמש כמו אם, כי תקנה, כי תצא), אם ידע המלך, שאין איש צדיק במדינתו, „אשר יעשה הטוב ולא יחטא" לו, אז „גם לכל הדברים אשר ידברו אל תתן לבך". אל תרבה לשמוע דבריהם ולתת לבך אליהם. „אשר לא תשמע את עבדך מקללך", בכדי שלא תשמע עבדך מבזה אותך, ואם תנקם בהם תמיד אין לדבר סוף, ועוד תרבה את הקצף עליך, לכן במצב כזה טוב שלא לדקדק. „כי גם פעמים רבות ידע לבך, כי גם אתה קללת אחרים". הלא אתה ידע גם פעמים רבות, שאתה בזית אחרים ומה טוב שלא נקמו בך.

(פסוק כ"ג). „כל זה נסיתי בחכמה". כל הדברים, שאמרתי ע"ד הנהגת המלך, למדתי בנסיון. ובכל זאת „אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני". בכל כלליו, שקבץ לתועלת המלך ומלכותו, לא יכול עוד להצליח, כי עוד חכמת החיים השלמה רחוקה ממנו. „רחוק מה שהיה". העבר רחוק ממנו ומסבות החיים ויחוסיהם בו היו שונים מאלה השולטים היום. לכן אין ללמוד מן העבר, מן ההיסטוריא. „ועמוק עמוק מי ימצאנו". העבר הוא כמים עמוקים, שאי אפשר לדלותם, כן אין להוציא הכמת החיים מן הנסיון. אנו רואים בהיסטוריא דבר והפכו, כלל וסתירתו, עד שאין לדעת ממה ללמוד. ובראותי כי כן, „סבותי אני ולבי". סבותי את עצמי מן הנסיון שאינו מועיל. „לדעת ולתור". ללכת רק אחרי החקירה, להסתכל בכל דבר ולבחנו, אם נכון הוא ואיך לעשותו. „לדעת" את מהות כל דבר וטיבו. „ולתור" ע"פ החקירה את תוצאותיו. „ובקש חכמה וחשבון". לבקש בדרך הזה את חכמת החיים ולדעת איך להשיב דרכי. „חכמה" אמר נגד „לדעת", „וחשבון"

בירושלים תוב"ב, אשר עבר דרך עירנו לרגל עסקיו, אמר אלי בדרך צחות, אולי הכונה היא, כי היו נוהגים לאמר בשתית הכוסות, הננו שותים כוס זה לזכר מפלת המן, וכוס שני לזכר גדולת מרדכי, ופעם אומרים ארור המן, ופעם ברוך מרדכי, עד כי מרוב הכוסות יבאו לכלל טעות, ולא ידעו באיזה כוס הם עומדים אם בכוס המן או בכוס מרדכי עכל"ה. ועפ"י הרמז רציתי לאמר, כי מ"ש „בין ארור המן לברוך מרדכי" לא יתכן שתהי' הכונה על מספרם שהוא שוה כמ"ש במ"א, כי איך יצדק לאמר על שני ענינים שוים, מה הוא ההבדל שביניהם? אלא צ"ל שהפי' הוא עד לא ידע בין ארור לבין המן, אשר ההבדל ביניהם הוא מספר שי"ב (407—95=312) וכן לא יוכל לכון ההבדל אשר בין ברוך לבין מרדכי, והוא מ"ו (274—228=46). והנה אם נצרף את האותיות האלה תעלה בידינו מלת „בִשׂוּמִי" והוא ממש מ"ש חייב אדם לבסומי, ר"ל לשמוח בשתית היין לזכר ההצלה ולא להשתכר, וזכר לדבר „בשומי" בגי' ישמ"ח, וכן הוא מספר „חַיָב בפורים". ומפני זה בחרו חז"ל במלים האלה ארור המן וברוך מרדכי, ולא במלות אחרות. ואפשר לבאר עוד המאמר הזה כן: עד לא ידע לכון ההפרש שיש בין מספר ארור למנין ברוך, וכן בין המן למרדכי, אשר הוא באמת שוה 179 ודבר זה יתכן אף בבסום כל שהוא. (הערת המערכת: נתנו מקום לרמז הזה בתור פרפרת לפורים, אבל חז"ל בודאי לא התכונו לזה).

18) במליצה היקרה הכלולה בשני הטורים האלה השתמש כבר פאר משוררנו הרמב"ע ז"ל והר"י אלחריזי ז"ל ואכמ"ל.

19) „נס" הראשון שרשו נוס ונרדף עם ברח, והשני שרשו נסה, ענין נסיון והוא תגנים שלם.

20) יחל הוא ציווי כמו (בתהלים ק"ל) יחל ישראל אל ה'. בדי שופר וכו' הוא לשון הכתוב (איוב ט"ל כ"ה) והם דברי תקוה אשר שם המשורר בפי ה', וכמו שגאל את אבותינו מיד המן הרשע, כן ימהר לפדות אותנו, כאשר הבטיחנו ע"י נביאיו ע"ה.

21) ת' לשמו שבכ"י הגהתי „לשמי" (עד"ה יחזקאל לו כ"ב). חסדי דוד (ישעיה ל"ה, ל"ה — נ"ה, ג'). שמור הוא מקור ודבוק עם ולמען והוא עד"ה (תהלים פ"ט, כ"ט).

22) נינו של דוד המע"ה הוא המלך המשיח, שיבא במהרה בימינו. עני ורוכב על המור (זכריה ט' ט'), ואותו נדרשה יום יום בבור גלותנו המר ולפניו יופיע לבשר הגאולה אליהו הנביא ז"ל, אשר לדעת הז"ל הוא פינחס (ע' ילקוט פינחס והזה"ק).

23) מגדל מגדיאל לשון נופל על לשון, והוא עפ"י מ"ש רש"י ז"ל בחומש סוף פ' וישלח.

וּבְכוֹר מָוֶת בְּאֶכֹל שְׁאֵר 13)   בַּדָּיו אַחֲרָיו כְּעָשׁ וָסָס
מִישׁוּעָה חִבַּשְׁתִּי פְּאֵר 14)   עָלַץ לִבִּי בָּאֵל וְשָׂשׂ:

הַחֶרֶב פְּתָחוּ נָגָעָה 15)   עַל לְבוֹת צָרִים נוֹשְׁכֵי
יוֹם שָׂבְעוּ מָרָה אֶשְׂבָּעָה 16)   מָתוֹק בִּגְבִיעִים סוֹמְכֵי
אָרוּר הָמָן לֹא אֵדָעָה   לֹא אַכִּיר בָּרוּךְ מָרְדְּכַי 17)
כִּי לִפְנֵי כוֹס חֶמֶר צָבָא   יָגוֹן הָפַךְ עָרֵף וָנָס
לִרְאוֹת מוֹפְתָיו הִתְיַצְּבָה 18)   אִם לֹא תַאֲמִין בּוֹאָה וְנַס 19):

לִי וּלְיִשְׁעִי יַחֵל בַּדֵּי   שׁוֹפָר אֶעֱבַר הֶאָח אָמוֹר 20)
לִשְׁמִי וּלְמַעַן חַסְדֵי   דָּוִד הַנֶּאֱמָנִים שָׁמוֹר 21)
לִקְרַאת נִינוֹ גִּיל וְחֶדְוָה   עָנִי וְרוֹכֵב עַל חֲמוֹר 22)
חִישׁ אָבִיא אֶל דּוֹר דּוֹרְשָׁיו   וּמְבַשֵּׂר אֶתֵּן פִּינְחָס
וְדִבִּירֵי אֶבְנֶה וְאָשׁוּ   מִגְדַּל מַגְדִּיאֵל נֶהֱרָס 23):

אור בעד אור.

1) השיר היקר והמפואר הלזה מרבנו זרחיה הלוי זצ"ל בעל המאור, אשר זכני הי"ת להוציאו לאור מאפל הכ"י, אשר היה ספון וטמון בהם זה כמה מאות בשנים, מצאתיו בקבץ פיוטים ושירים קדמונים אשר כבדני בו איש משכיל ונבון ר' אליהו עקנין נ"ע ויהי זכרו ברוך, ונעלם גם מעיני חוקרינו הגדולים הריט"ל צונץ ורשד"ל ז"ל, וגם מהרה"ח החוקר הנפלא ר' יעקב רייפמאן ז"ל אשר אמנם כתב בשנת תרי"ג תולדות הרז"ה זצ"ל והדפיס כמה שירים ממנו בס' הנז'. הן אמת, כי לא כל יקר שירי בעל המאור ראתה עינו, כאשר העיר ע"ז בצדק הר"א גייגר כאוצר נחמד מחבית ב', כי נמצאים בדפוס עוד רבים ממנו ויותר מהמה נשארו עוד בכתובים. ומאלה האחרונים אשר לאשרי הגיעו לידי בע"ה, ברותי היום את הפיוט הזה לפורים, יען כי „דבר בעתו" הוא, ואקוה, כי יפיק רצון מאת הקוראים הנכבדים. ואמנם, העתקתו קשתה עלי עד מאד, באשר כל אותיותיו פרחו מחמת חוק הדיו, ותחתיהן נשארו נקבים חלולים, ויהי כל הדף ההוא ככברה. ובחסד ה' עלי הצליח חפצי בידי ואחרי שקידה רבה יכלתי למלא את כל התיבות החסרות בכ"י בהתבונני אל תמונת נקביהן, ואולם אחרי כל טרחי ועמלי באו לידי שני קבצים אחרים כ"י ומצאתי גם בהם השיר

לעשות. שמו מברך בפיהם כל היום ולבם כל עמו. ואולם אנכי לא אכלא פי, אדברה במר-נפשי. רמה קרני בה׳, אדברה בישועתך לתקופת ירח וירחים.

שבט תרס״ז ר׳ בנימין.

אוֹר זָרוּחַ.[1]

שיר קדמון ויקר לפורים מרבנו זרחיה הלוי זצ״ל. יצא לאור בפעם הראשונה מנקד ומבאר ע״י

הצב״י **יצחק בהר״ד מרעלי** ס״ט.

זֶרַע עֵשָׂו י ם מְחַמֵּם   אָחִיו יַעֲקֹב בּוֹשָׁה תְּכַּם [2]
וַיְהִי עַל־פִּי אֶסְתֵּר לְמַּם   תַּחַת סִרְפַּד עָלָה הֲדַס [3]

רָאשֵׁי עָם יַחַד מוֹעֲדֵי   אַל לִבְנוֹת שֵׁנִית נוֹעֲדוּ
מִזְבֵּחַ בָּנוּ מוֹסְדֵי   הֵיכַל הַחֵלוּ יִסְּדוּ [4]
יוֹם מִגָּלוּתָם עַל יְדֵי   מְשִׁיחַ נָגִיד נִפְקְדוּ [5]
אַחַר כִּי הַטָּאת הִפְאֲתָה   יוֹנָה אֶל קִנֵּי תְחַמֵּם [6]
וְתָשָׁב כִּי לֹא יָאֲתָה   פִּטְדָה עִם אַבְנֵי מֵעֲמָם:

הָשַׁב הַצּוֹרֵר לַעֲמֹד   עָלַי לִשְׁלֹל שָׁלָל וָבֹז [7]
וְאֶמְלְטָה וָאֶחְמֹד   צֵל הַהֲדַס תּוֹךְ גַּן אֱגוֹז [8]
עַל כֵּן אֶבְטַח מִצָּר וְעוֹד   מִפַּחַד אֹסִיף לַעֲלֹז
בְּאֲשִׁישׁוֹת אִיתִי סָמְכָה [9]   אָחִי עַד אֶהְיֶה נֶעֱלָם
וּלְבֵית כַּרְמִי שַׁד מֶעֱכָה   וּלְאֵם אַדְמוֹנִי דַד תְּעַשׁ [10]

יְאַמֵּץ כָּל לֵב חָרֵד וּמָג   כִּי סָף כָּל־זָר נֶאֱלַח וָסָג
רֶשֶׁת זוּ טָמַן בֶּן־אֲגַג   לִי וַיִּתָּפֵשׂ בָּהּ כְּדָג [11]
נִתְלָה יוֹם הַשֵּׁנִי לֶחָג   חוֹלֵשׁ עַמִּי בּוֹ נֶהֱרַג [12]

במוצאי הסתו.

מתת-חנא היה מתבייש בפני עצמו על ששונו המשונה, אשר שש, בהרגישו פעמי אביב. כאותם התינוקות השמחים בשעה שהם נפטרים מן החדר, כך שמח מתת חנא על שנפטר מן החרף ובפרט על חדש אדר, שעבר בעזרת ה׳. כי מתת-חנא, צריכים אתם לדעת, הוא אדם חולה, פניו ירוקים ושעול יוצא מגרונו כקיבל על הקב״ה ומבקש רחמים. ומריק הוא דם ר״ל ואין דבר המזיק יותר לגופו כאויר של מוצאי הסתו. קשים היו לו מוצאי הסתו, ממש מעשה נסים ונפלאות, שעבר עליו זמן זה בלי שום מכשול. וכשהגיע סמוך לר״ח ניסן והחמה הראשונה של תקופת ניסן התחילה מהממה קימעא, התחיל מתת-חנא שואף רוח חדשה ותקוה חדשה החיתה אותו. „מחיה נפשות", הגיד כמה פעמים לעצמו.

עבודתו היתה מרובה בחנותו ובעל שפע היה, כל היום עמד על הגליו, שרת את קוניו, שרגילות מכוערה היתה להם: עברו שעות שלמות ולא נכנס איש אליו וכשהתחילו באים, נדחקו מהנות מחנות כבת אחת וכל אחד דחק, לתת רק לו בתחלה. וכל אחד הריש הפיק אחר וכמעט נקבו את אזני השאלות שלהם: „ר׳ מתת-חנא, הצמוקים שלכם כמה מחירם? הטובים הם?" — „רבע פונט נרות ובעד חצי צ״ל סיד". — „מישאיטי, קיפעין, דאיטי מיני זא הויא נראיצארי שמיר דא וואזי". ומתת-חנא בעצמו היה מחויב לענות את כלם על כל שאלותיהם ולפיסם, לתת לזה זפת ולקבל מזה מחיר. להחזיר לזה פרוטות אדרות, לשקול אורז על המשקלות, להתיך בורית ולהוסיף לעניה זו איזו קסמי גפרית למעט הנפש שקנתה. הכל נעשה בידי מתת-חנא ואין עוזר לו. טרוד היה כל היום בחנותו ולא היה לו פנאי אף לטעום טעם אכל. ורק בערב סמוך לחצות, כשצפת שכלתה רגל מן השוק, סגר חנותו והלך לביתו.

בהגיעו לביתו וראה את ילדיו הרעבים והצנומים ואשתו העסוקה בעבודה לצרכי הפסח, שכח לגמרי את רעבונו, די היה לו באותה השעה כשמצא מקום לשבת ולנוח מעט מטרד היום. מישתוקק היה מאד באותה שעה להשתטח על מטתו, אבל כיון שראה את הכתלים הנוזלים ועה קרה וסרוחה היה הושיש לבריאות גופו, ידע עד כמה מזיק לו זה ללבו החלש ולריאתו החולה. אך בישיבתו כך, סוף סוף נסגרו עפעפיו ונתנמנם וראשו תלוי למטה עד שהעירה אותו אשתו, שמה לפניו איזה תבשיל, הציעה מטתו ויישן. מרגיש היה את האויר הלח שבבית נוקב את קרביו ואוכל בשרו. אבל מה יעשה? כלום ברירה יש לו וכי לא עברו עליו רוב שנותיו בדירה סרוחה ולחה כזו המלאה טחב? ותקותו לשמש האביב,

כי העוסק בעבודה רוחנית כל ימיו מאריך ימים, מה שאין כן הכסף, שאינו יכול לפדות את בעליו ממות.

(פסוק י״ג) „ראה את מעשה האלקים". עתה שב לבאר מה שאמר בפסוק י׳, שאין להתרעם על מה שהימים הראשונים היו טובים מהיום. ושעור הכתוב: „ראה את מעשה האלקים: גם את זה לעמת זה עשה האלקים". אם נהפכה עליך העת לרעה אל תתרעם, רק תתבונן במעשה האלקים ותזכור, שגם את הרע עשה האלקים לעמת הטוב, ואם עשה לך בתחלה רק טוב, עליך לקבל גם את הרע, כי כן עשה האלקים לתקן עולמו (השוה: „גם את הטוב נקבל מאת האלקים ואת הרע לא נקבל?" איוב ב׳). הרע והטוב נבראו מעורבים בעולם ואי אפשר זה בלא זה, כמו שאי אפשר יום בלי לילה. והמלים „כי מי יוכל לתקן את אשר עותו, ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה" הן מאמר מוסגר, והכונה: לכן אין להתרעם על שנוי העת לרעה, כי מי יוכל לתקן את אשר עותו האלקים, שהוריד איש מגדולתו, הן בעצמו לא יוכל לתקן מצבו ומה בצע לו בהתרעמו, ולא יוכל לדין עם התקיף ממנו והכעס על גורלו יגדיל עוד צרתו. לכן טוב להצדיק את הדין ולהתנחם. לכן „ביום טובה היה בטוב". בזמן שיש לך טוב ושלום, אז תהנה מן הטוב ותשמח, ולא כמנהג הכילי, שאינו נהנה מטובו, לפי שאינו שבע לעולם. „וביום רעה ראה: גם את זה לעמת זה עשה האלקים". (לפי שהפסיק אחרי „ראה" הראשון, אמר עוד הפעם „ראה" וכן דרך המקרא בכל מאמר מוסגר כזה). בבוא עליך רעה תתבונן, שגם את הרע עשה האלקים לאיזה צרך לתקון העולם, למזוג טוב ורע ולסדרם זה לעמת זה, „על דברת שלא ימצא האדם אחריו מאומה". הוא סדר את הטוב ואת הרע באופן שלא ימצא האדם מאומה ממה שיהיה אחריו, כלומר שלא יוכל לדעת מראש בברור מה שיהיה אחרי הזמן ההוה, כדי שיירא האדם מאלקים בכל עת מפני הרעה האפשרית וייטב לו.

(פסוק ט״ו) „את הכל ראיתי בימי הבלי". פה מתחיל ענין חדש, דברי הכמה ומוסר למלכים ע״פ הנסיון, שקנה לו בימי מלכותו. את ימי מלכותו קרא קהלת „ימי הבלי", כי הלפו כהבל פה. וטעם הכתוב: בימי מלכותי ראיתי דברים רבים (דבר והפכו) איך יש למלך להתנהג. „יש צדיק אובד בצדקו". יש מלך צדיק בכל דרכיו, שלא הרע לאדם ודוקא בעבור זה הוא אובד ולא יתקים על כסא מלכותו. „ויש רשע מאריך ברעתו", שהוא רע לבריות ודוקא בעבור זה הוא מאריך ימים על ממלכתו. לכן: „אל תהי צדיק הרבה". אל תתנהג במלכותך בצדק יותר מדי, כי הצדק המהלט לא יצליח במדיניות, כי לפעמים צריך המושל לצאת מגדר הצדק לצרך הוראת שעה. כי „למה תשומם", למה תהיה עזוב וגלמוד, כי הדור אינו ראוי לצדק מהלט

מה להן וללשון רחוקה מכל פרוד לאומי, ללשון האינטרנציונלית המכוונה לכל העולם, שאין לה עסק עם התפתחות מגבלה של איזו לשון. תהי גם החשובה שבלשונות? איזו הוראה יש למשל באספרנטו למלה mardo? לחלקיה do (dies) mar (mart) אין שום מובן בו. יסודותיה הפילולוגיים, המונחים מחוץ לשפה הזאת, אינם מצדיקים את קיום המלה הזאת באספרנטו. וכן הוא גם בשאר המלים. הכך קשה היה לד״ר זמנהוף לחקות את השמות הלטינים באופן טבעי, להרכיב את שמות האלים העתיקים הנמצאים בשמות ימי השבוע עם המלה tago (יום באספרנטו) וליצור בזאת שמות מתאימים: Martotago (יום ג׳) Merkuriotago (יום ד׳) וכו׳. בשבת ויום א׳ אין צרך להזכיר בשמותיהם איזו מן הדתות הקימת עוד היום, הלא בזה לא יהיה קץ בשפה אינטרנציונלית, ויהיה נחוץ לעשות כן גם ליום ו׳. בכלל אין שפת העתיד צריכה לעמוד ביחס עם איזו אמונה קונפסיונלית. בעל האספרנטו היה צריך להיות קונסקוונטי ולהרחיב את השמות המיתולוגיים־האסטרולוגים, הרגילים בשאר ימי השבוע. גם על שבת ועל יום א׳: saturnotago (יום שבתאי, ברומית dies Saturni, באנגלית Saturday) suntago (יום השמש, dies solis, באנגלית sunday, באשכנזית Sonntag).

קו הגסות בלקיחת המלים בולט גם למשל במלה najtigallo (זמיר, מן האשכנזית Nachtigall בסמך על האנגלית nightingale). חלקיה היסודיים של המלה הזו gellen Nacht אינם נמצאים באספרנטו ולאיזה צרך הרכבת שרשים זרים? בהעתקת מלה במלה צריך להיות noktokanto (המשורר בלילה). ובלי זה הלא נמצאת מלה פשוטה ברומית, המסמנת את הזמיר, והיא luscinia. ומן הלשון הזאת הלא כבר נלקחו לאספרנטו כמה שמות בעלי חיים. החסרון הזה נראה גם במלה najbaro (שכן, מן Nachbar). המלה האשכנזית נגזרה מהתמונה Nachgebauer (בשפת אשכנז העליונה העתיקה Nahgibur, האכר הקרוב. המלה הזאת קשורה באוצר המלים האשכנזי ורק שם היא מוצאת את באורה ומה לאספרנטו ולהרכבה כזאת, שאינה נתנה להתעכל? אם להרכיב רצה היה המחבר יכול להרכיב מלים מהאספרנטו עצמו. האביב הוא באספרנטו printempo, הרכבת המלה primum (ראשון) עם tempus (עת). למה הצורה הזאת, שנתקלקלו יסודותיה בהרכבתה, אם בלשונות אירפיות יש כמה ציונים פשוטים להאביב. ואם להרכבה, אפשר להרכיב מאספרנטו עצמה flortempo (עת הפריחה) או untempo (הזמן הראשון). כן גם התמוטט sanceli. מקור המלה בצרפתית chancelier, שיסודה chance המסמן משחק הזרדי, דבר בלתי בטוח. באספרנטו אין כלל המלה הזאת וא״כ פעל כזה היא נמנע. אבל לו גם היה, אז היה צריך להגזר לפי חקי האספרנטו sancigi או cancigi ולא לפי חקי הצרפתית. האספרנטו מלא מלים כאלה, שנטלן המחבר בלי הבנה.

הקו היסודי הזה הטביע חותם השחתה מגוחכת על מלים, שבראשן מלות היחס (Präfixa praepos.), הן נלקחו בלי שנוי מתאים מהלשון הזרה, בלי החליף את מלות היחס הזרות במלות אספרנטיות מקבילות. למשל, באספרנטו נמצאות המלים שיסודן בלטינית: eksplodo (התפרץ), kompreno (השג), komparo (השוות). המלים eks = ex (מן), kom (עם) אינן באספרנטו, ותחתיהן יש שם el (מן), kon (עם), לכן היה צריך להיות konparo, konpreno, elplodo וכו'. בכלל הוא בכל שפה, שמלים זרות, שאפשר למלאותן במלים ביתיות עקריות, מיותרות הנה ואין להשתמש בהן, כי ברבותן תאבד האחדות בלשון. ובאספרנטו, שכל מליו נטולות מלשונות זרות, מוסב הציון „מלה זרה", שצריכים להרחיקה, על מלים, שאינן שרשיות רק גזורות, סקונדריות או מורכבות. דריבאטים הנם קשורים באופן היסטורי ודקדוקי עם איזו שפה, אבל בלשון אחרת הם עלולים להשחית ולפגום את רוח הלשון. ודוקא בדריבאטים, בתמונות שניות באלו, השתמש הרבה מחבר האספרנטו. כמו במלה degeneri (יציאה מן המין, ירידה בגוף ונפש) ekpozicio, (תערוכה). ביצירות אספרנטיות יכולים על נקלה למלאן במלים elspecigi (ירידה), elstarigado (תערוכה). במשלים כאלה הייתי יכול לכתוב גליונות שלמים.

מחבר האספרנטו, בתחו צורות מיוחדות להמלים, שלקח לאוצר מליו, חשב את נעם הצלצול להמומנט המכריע, ומלבד זה לא שם לבו למאומה, ע"כ יצאו לו מלים בצורה מלאה שרירות, שאין לה כלל אחדותי ועקר קבוע השולט בכל הקונסקבנציה. למשל האות ch הצרפתי מועתק באספרנטו לפעמים כאות ש' העברית לפעמים כמו טש, בלי ההלטה מוקדמת ושטה. לפעמים נדמה, כי מתוך תשומת לב ללשון האנגלית קבלו קצת מלים הנמצאות גם באנגלית הצורה טש (כי אות ch מבטאה באנגלית כמו טש). אבל זה רק מקרה. כי נמצאות באספרנטו כמה מלים אנגליות־צרפתיות המועתקות בקול ש' ולהפך מלים שהן זרות לנמרן להאנגלי והן לקוחות מהצרפתית והאיטלית ונקראות בקול טש, אף שלצרפתים ולאיטלים אין כלל הקול הזה. (המשך יבא).

זקנה וילדות.

(פסקא זו לקוחה מספרי „שבילין", אשר אתי בכתובים. בראש הספר יבאו הדברים האלה: אלה הדברים, אשר דבר בנימין באזני היהודים שומעי עברית. ובימים ההם תקצר נפש העם במאמרים ארוכים ובלהג אין קץ. וירגנו בסתר אהליהם

הדבר, העשק הזה יהולל אף את החכם, שגם החכם הראה זאת יסיתהו לבו לכפור בהשגחה (ואני כמעט נטיו רגלי וכו' תהלים ע"ג), והוא נעשה הולל (ההפך מן החכם, כמו למעלה ב') ואינו רואה עוד את הנולד. ויאבד לב מתנה". העשק מקלקל את הלב המתין, הנוהג תמיד במתינות, שלא לשפוט על דבר על פי תחלתו, כי אם להמתין ולראות סוף הדבר. (מתנה, משרש מתון שבדברי חז"ל על משקל ערבה עטרה, הטאה). זהו ההבל, שראה קהלת. והוא משיב תשובה על העשק על פי שטתו בפסוקים הקודמים: „טוב אחרית דבר מראשיתו". בכל דבר בעולם אין להביט לראשיתו, פן נטעה, טוב להביט תמיד לאחרית הדבר, כי היא העקר. ועל כן גם בשאלת העשק אין להביט על הצלחת החומס, כי סופו להשמד. וע"כ „טוב ארך רוח", מי שמאריך רוחו, שלא להתרעם על ההשגחה בראותו דבר הנראה בעיניו כעול, והוא ממתין לראות סוף הדבר, — „מגבה רוח", שתיכף כאשר נדמה לו איזה חסרון בהנהגת העולם יגבה לבו בתוכו לומר אין אלקים מנהיג עולמו ואינו ממתין לראות סוף הדבר.

(פסוק ט') עפ"י זה הוא יעץ: „אל תבהל על פיך לכעוס". אם יקשה לך איזה דבר בהנהגת העולם אל תמהר לכעוס בבהלה על גורל הטוב. „כי כעס בחיק כסילים ינוח", לפי שאינם רואים את סוף הדבר.

(פסוק י') „אל תאמר מה היה". גם זה נמשך להאמור למעלה. עפ"י הכלל, שכל הטוב ומצליח בראשיתו הוא בהכרח רע באחריתו, אל תשאל עוד מדוע „הימים הראשונים היו טובים מאלה". „כי לא מחכמה שאלת על זאת". החכמה תורה, כי כן צריך להיות, שאם היתה בתחלה עת טובה בהכרח תבא אחריה עת רעה, כי גלגל חוזר בעולם. זאת יבאר עוד בפסוק י"ג. ובכל זאת יש עצה להנצל מן העת הרעה הבאה בעקבות הטובה, והיא „טובה חכמה עם נחלה". מי שקנה עם הנחלה גם חכמה, לראות את הנולד, לירא מפני הפורענות ולבלתי התגאות בעשרו — בידי איש כזה תתקים הגדולה. „ויותר לרואי השמש". החכמה היא יתרון לכל החיים בעולם, הרואים אור השמש, כלומר, הנהנים מטוב העולם, הנמשל פה לאור השמש. כי החכם יודע, כי לא לעולם חסן, שהזמנים יוכלו להתהפך והוא ירא מאלקים, לכן ישיג גם אחרית טובה ועשרו יתקים. „כי בצל החכמה בצל הכסף". כל מי שישנו בצל החכמה ישנו גם בצל הכסף, כי כספו יתקים בידו ע"פ חכמתו. את החכמה ואת הכסף הוא קורא צל, כי כמו שהצל מגין מחום השמש כן שני אלה מגינים מרעות העולם ופגעיו, הנמשלים לחום השמש בכל הספר. „ויתרון דעת החכמה", היתרון לדעת את החכמה, ר"ל ידיעת החכמה, „תחיה בעליה" תציל את בעליה גם ממות.

והוי שחזקה את לבו ונתנה לו כח ואמץ לעבור בשתיקה על כל זה ולהכות לימים טובים ובריאים.

והימים הטובים הבריאים, שזכר אותם בשעת צרה, והכה להם כל ימי החרף — באו. והיה מתת־חנא משכים בכל יום, עומד בבקר, יוצא להוץ, מסתכל לשמי התכלת, נהנה מן האויר הצח המרפרף בעולמו של הקב"ה, ונתן שבח והודיה למקום: „ברוך שהחיני לכך!"

אבל אוי לו למתת־חנא, שנשבתה גם שמחתו זו! פעם ביום א' ראה שוטר העיר שחנותו פתוחה בשעה שלא נתנה עוד רשות, הלל מתת־חנא שבת־קדש, וכשמסר דבר זה למלכות נתחיב מתת־חנא לשלם עשרה כתרים קנס או לשבת במשמר. מובן מאליו שלא יוציא ממונו ליד נכרים וקבל עליו לשבת במשמר. ומתת־חנא נתבקש בישיבה של מטה.

העולם לובש צורה הדשה, צורת אביב, בחוץ נושב רוח הם מחיה נפשות, הבוץ מתיבש, הצפרים על ראשי האלנות מזמרות שירהן בהרחבה לבוראן, שחדש עולמו, הילדים מרקדים בחוץ ומתחממים לאור החמה ומתת־חנא יושב בתא קר ולח, אפל ומעציב, כאלו לא יצא עוד ידי חובתו בהחרף הארוך...

ש"י טשאטשקים.

עיון בספר קהלת.

המשך.

„כי כקול הסירים תחת הסיר". המשל הזה הוא טעם לכל הדברים, שהזכיר עד כה, שהכסיל אוהב את השחוק ואת הנעים, הטובים לפי שעה ורעים באחריתם, כמו הקוצים היבשים הבוערים תחת הסיר, שהם משמיעים קול, כאלו היה זה לטובתם, אבל באמת בזה שהם לוהטים באש ומשמיעים קול, בזה הם נשרפים וכלים. „כן שחק הכסיל", שנראה כאלו הוא לטובתו ובאמת השחוק הזה, שהוא מתנאה בהצלחתו ובמעשיו, הוא לרעתו, להכריתו בסופו. (סירים תחת הסיר. בכונה תפש לשון נופל על לשון כמו למעלה „שם משמן טוב").

„וגם זה הבל". זה נמשך למטה לפסוק ז', ע"כ כתוב „וגם" בוא"ו. ר"ל עוד ראיתי הבל אחר בעולם, הבא ממה שאין משגיחים על סופו של דבר. והוא „כי העשק יהולל חכם". העשק הנראה בעולם, שהתקיף חומס את החלש ממנו והתקיף מצליח ואינו נענש, והדבר נראה כעול גדול מצד ההשגחה אם לא נביט על אחרית

על הסופרים ויאמרו: עד מתי תאכילונו את המרורים האלה? קצה נפשנו בם. אז החל בנימין לדבר אליהם בלשון אבותיהם וכרוחם. במשפטים קצרים דבר אליהם, דבר דבור על אפניו לאמר וכו').

א.

שמעו אחי תורת אנשיכם ומוסר גבריכם אל תטושו. הסר תסירו מלבבכם תורת הוכבי זקניכם ודעת הדיכם בל תחפוצו. כי גדולים הם בלבבם וקטנים בראשם. לבם לב זהב ומחם מה פר. וצר ארנק המח מהכיל את כל השביל הגדול. עברו עליהם עשרים וחמש שנה, הגו הרבה ולא למדו מאומה ועומדים הם כמקוסמים במעגל ולא יניעו יד או רגל. עומדים הם כמכושפים, בל יעזבו מקומם. וזקנים הם בשנים ורכים בחכמה. אם יימינו היום, ישובו מחר שמאלה ומחריבים המה היום את בנינם מאתמול. ולזאת דרך קדימה יקראו בפיהם. אין תכנית להם ואין מזמה אתם. ואף כל ידעון ואף בל יבינון את מוצאות ומובאות השבילים, ואי זה מקום האיב דגדול ואי זה הדרך העולה למעלה. (וכמוס והתום הדרך ואין למסרו לתינוקות ואין לגלותו ברבים ולדרוש אותו בפרהסיא). טחו עיניהם מראות ואזניהם אטומות, ערלי אזן המה. ואולם לבם לב ילד תמים ורחם נרחם עליהם.

ב.

אודך ה' כי רוממתני ולא נתתני בקהל גמולי מחלב ובתוך עתוקי משדים לא הושבתני. המושלים ממשל בבית ישראל ומוסכים בקרבי רוח עועים. האומרים לש[illegible]ינו נגביר ודוברים עמל ואון כל היום. אל יצא עתק מפיהם, אל ירבו ידברו גבוהה. ראו עמידתם דלים וריקים, ערומים כיום הולדם. ומכה טריה להם, כל הבורה. ויתפרו להם עלי מליצתם, לכסות בהמה על מערומי נפשותם. בערותם ופחזותם מרקיעות לשחקים כגאונם ורום לבבם. ולא דעת להם במדינה ולא בינה בתולדה. ולא היש להם ולא דמות והכרה היש. וישאבו כל הכמתם וידיעתם מן בארות בארות נשברות. כל הכמתם מסטרא דשמאלא המצפצפים והמהגים. והם מעולם לא בנו עיר ולא יסדו מדינה. ובראש הארץ לא עמדו ודראשם לא היה אחראי. ותהי כל גבורתם לקרוא תגר, לערער ולקעקע. ובאלה דבקו עולליהו וטפנו והיו להם תלמידים מקשיבים. ולא שקדו על דלתות רבי המדינה ואת פי כבירי המפעל לא שאלו. לא ביסמרק להם ולא קאבור, אף לא בנימין מעמק יזרעאל. ואף את בנימין השני עזבו ואת תורתו שכחו שכוח. קעקעו את בנין תורתו, לא השאירו אבן על אבן. ובמו פיהם יתפארו כי הגדילו

מצבם הלא הצדק אתם. אבל היהינו לבא בפרוגרמה כזאת לפני פרלמנט דמקרטי ברובו? היוכלו אפילו בעלי בריתם הפולנים להסכים להצעות כאלה? מבלי לדבר עוד מאי־האפשרות להוציאן אל הפעל, כי המתבוללים וכל העם לא יחשו. אם כן הלא הפרוגרמה של ראשי החרדים אפוקריפית היא, שלא נתנה להגלות ומה איפא ישאר להם? ועל איזו מעניני הדת יגינו? היגינו על למוד הדת ושמירת השבת של התלמידים היהודים בבה"ס הכלליים? הלא ששתם הקבועה היא „הלעיטהו לרשע וימות" ו„תקנתא לרשיעי לא עבדינן". ואם בנוגע להק שביתת יום א', הכל יודעים, כי הציונים בדרישתם להכרת הלאומות יפעלו יותר בזה מן החרדים הנכנעים לזרים. וא"כ איזו תועלת תצא להדת מבחירת צירים חרדים? לכל היותר יוכלו להרוש נתינת מאכל כשר ומנוחת שבת לאנשי הצבא היהודים ולאסירים יהודים, אבל גם דרישה זו נכללת בפרוגרמת הציונים. וגם בדבר אסור השחיטה בודאי יפעלו הציונים העומדים ברשות עצמם לפעול יותר. וא"כ עוד הפעם, איזו תועלת תצא מצירים חרדים, שיתחברו לעם אחר, להכחיד לאומות ישראל?

משששני את כל אברי ההצעה ומצאנים שבורים ורצוצים. כאמור נולדה כבר מתה, וביחוד בהביטנו על הרב המציע הפונה אל אותם הרבנים, שזה עתה רדפוהו וקראו אחריו מלא ונתנו אותו כפושע באלקי ישראל. וגם בלא זה ברור הוא, שחרדינו יישארו קרים ונפעלים ועומדים מנגד. ובין כך ובין כך הננו אומרים לרב המציע כדברי הרבנים המחרימים בדבר הגמנזיום שלו: ברח לך אל ארץ אשכנז ושם תנבא. אצלנו בגליציא אין מקום לתשוקת פעולתך.

ק־ל וט־ר.

קול קורא אל הבחורים.

בהפצנו לסדר את הבחורים, לאחדם לאגודה אחת, לעבוד לטובת עמנו, לטובת הרעיון הנשגב והקדוש לכלנו, עלינו לברוא הסתדרות מתוקנה ומיוסדה על יסודות חזקים. עלינו להשוב את כחותינו החמריים והחומריים, לפקח על מצבנו ולברא לנו עפ"י זה תכנית וסדר עבודה בעתיד, כי בידענו את כחותינו ואת האמצעים הנתונים בידינו נוכל לעבוד בנקל למען רעיוננו, אשר הצבנו לנו למטרה והעקר לזה הסתדרות חזקה. גדעון ביצאו ללחם בשונאי ישראל הגיד, כי טוב לו שלש מאות איש מסודרים ומאורגנים היטב, אשר הנם נמסרים בכל לבם ונפשם לרעיונם, מאלפי אנשים מוגי־לב, בלי משמעת, אשר לא ידעו ולא יבינו את חובתם ולא ימלאו את תפקידם. כאשר נסתדר היטב נמנה ועדים בכל הערים, נציין לפניהם את העבודה שעליהם למלאות, נברר לפניהם את תעודתנו, אז נוכל לעבוד ועבודתנו תשא פרי ונוכל להמשיך את כל הבחורים למחננו. הננו רואים גם היום, כי הבחורים נוהים אחרינו, כי בכל מושבות ישראל מוצא רעיוננו מסילות בלבות הבחורים. אך אין מנהיגים, אין מורי־דרך וגם רעיוננו — כאשר נוכחנו — לא נתברר עדיין כל צרכו גם לחברינו והנם ממששים עוד באפלה, לא ידעו אנה לפנות ואיך להתיהם אל כל דעה ואל כל שאלת־החיים. בכל יום נקבל מכתבים מחברים שונים בשאלות איך להתנהג, איך לעבוד ואנחנו קצרי־כח הננו לעזרם או לכה"פ לתת להם תשובה ברורה על כל זה, כי לא נדע את מצב הבחורים בעריהם. לתכלית הזאת גמרנו לקרוא לאספה כללית של באי־כח כל הבחורים ליום ב' של חוה"מ פסח לרישא Rzeszów, כדי להתיעץ ביחד את חברינו מן כל הערים ע"ד צרכינו ועל כל עניני ההסתדרות. — סדר היום הוא: 1) פתיחה; 2) דו"ח של פעולת ההסתדרות (וכוה); 3) תכנית ההסתדרות (וכוה); 4) עתונות; 5) אגיטציא; 6) בחירת ועד מרכזי; 7) הצעות שונות. בהאספה יוכלו לקחת הכל צירי אגודות „השחר", אשר יבחרו לפי מספר החברים והחברים מן כל הערים, שאין עוד שם חבורה מאורגנה. — הננו מבקשים מאת חברינו החפצים לקחת חבל בהקונפרנציה להודיענו מיד וגם החבורות יודיעני את מי בחרו.

חבורת „השחר" ברישא יסדה ועד אשר יחכה על חצר־המסלה, לקבל את פני האורחים והצירים, חברי הועד יחזיקו את ירחון „השחר" בידיהם לאות כי יפנו אליהם.

משה וויעזענפעלד
רישא.

בעריש מעללער
יאסלא.

מכתבים מערי המדינה

קראקא. בישיבה האחרונה של מועצת הקהל, שהיתה ביום א' ש"ז, קרא היוב"ר ד"ר רפאל לאנדא מכתב תודה של סגן ראש מועצת החנוך של המדינה ד"ר פלאזשעק, המביע תודתו לקהלת קראקא על הטלגרמה, שהריצה לו הנהגת העדה. ד"ר לאנדא הודיע, כי ערך פטיציא אל מועצת המדינה, לכונן בית־מדרש לרבנים בלבוב. גם הודיע, כי מקופת החסכון העירונית כבר העריכו את בית־החולים היהודי לתכלית מתן המלוה עליו. בשעת בדיקת הטבלה נגלה, כי ביה"ח משועבד בעד חוב ישן של אלף כתר, שכבר עבר זמנו. כבר עשה את הנחוץ, לבטל את השעבוד. — היוב"ר הודיע, כי המוסד מעזבון המנוח ר' ברוך איכהארן יצא בקרוב אל הפעל. הצעדים הנחוצים כבר נעשו והסכום המועד לקהלה כבר נמסר לה. — שני ארונות הכסף של לשכת הקהל כבר הובטחו באחריות מפני גנבה. — הפרנס מר פ. כהנא שאל את היוב"ר ע"ד מקרה, כי איש זר התקבל למחלקה ההודיות בביה"ח, מבלי שלם את השכר הקצוב. ד"ר לאנדא ענה, כי הוא ידע זאת וכבר ערך החקירה והדרישה על זה. — בשם ועד ביה"ח הודיע הד"ר לאנדא ע"ד אלף כתר, שנתנו יורשי הפרנס ר' יואל בוימינגר ז"ל בשביל ביה"ח לילדים. המועצה קבלה זאת בתודה והחליטה, לקבוע לוח־אבן בקיר ביה"ח לזכר המנוח. — הפרנס מר מ. עהרענפרייז נתן לביה"ח 4000 כתר לזכר נשמת אשתו. המועצה החליטה להביע תודה להנותן ולקבוע לוח אבן לזכרון לאשת הנדיב. — החלט לקנות שלחן חדש מכני לנתוח בביה"ח. — ע"פ הצעת הפרנס ר' גדליה לנגרק החלט, לעשות רשימה מכל הכלים הנמצאים בבתי הכנסיות אשר בעיר.

ב.

טשרנוויץ. מודעת היא העיר טש. בירת בוקינה, כי לה היכלת להתהדר, במה שנוגע להתפתחות חוש היופי והאמנות ובכלל למטפח הלקסוס האירפי, עם הבירות הגדולות ממנה, והבי־קשב הקשבתי על־אודות זה כמה. והנה עתה לרגלי מסעי בערי אוסטריא והתעכבי גם פה זה ירחים אחדים נתאמת אצלי מה שעד כה רק לשמע אזן שמעתי. אילמי הקנצרטים מלאים מפה אל פה וגם התיאטר המקומי מלא תמיד על כל גדותיו מבקרים, למרות התאוננותם עליו, שאין הם מוצאים בו די ספוק צרכיהם האסתתיים. כי אינו מעלה על חכמה חזיוני־שיר Oper. מי שלא היה בטש. לפני שבועות אחדים לא ראה בשמחתה, לא ראה עוד שמחה מימיו! בסוד יועצי העיר נמנו וגמרו כי לשנה הבאה יועלו גם חזיוני־שיר. עד מהרה היתה ההחלטה לשיחה בכל קצות העיר ועדת טש. צהלה ושמחה. מובן מאליו, כי באמרי „עדת טש." כונתי על עדת קדישים אבנ"י. אשר הם ליקחים חלק בראש בכל האמור למעלה. אמנם, עדה כבודה לך הרשות והצדקה לקחת הכל בדברים כאלה; צהלי ורני על אף אויבינו מנדינו, — אילם מדוע לא תשיתי את לבך גם לדבריך הפרטיים, הנוגעים אל עצמך ובשרך? היהודים אשר בבוקוינה קני לה שם בדעתם להסתדר בהסתדרות יהודית והכרה לאומית וטשרנוויץ היא מקור ההשפעה הלאומית הזאת. אמנם אין להכחיש ביתרונם זה, בנגע להסתדרות, על יתר יהודי הממלכה. אבל היש ממש בלאומית כזו, אם אין היא מראה לנו גם את העקרים, אשר רק בהם ועליהם תכונן כל לאומות וביחוד לאומיותנו אנו, עם ישראל, החסר עקרים רבים, הנחוצים לכל עם באשר הוא עם? האין לאומות כזאת רק פוליטית ובכן ארעית ומתנודדת? הדות לאיזו יהודים כהד"ר שטראוכר למשל, הם נוהגים פוליטיקה לאומית. אולם מי זה יערב לנו, כי כאשר תחדש הפו־ליטיקה פנים אחרים, לא תתהפך גם הלאומות הנבובה הזאת על צדה? הלאומות, אם יש בה גרעין פנימי צריכה לשים לבה לדרישותיה הפנימיות ולהקדימן לדרישותיה מבחוץ. בטרם תתברר לה לעצמה מהותה, ע"י הסימנים המטביעים את החותם הלאומי, אין דרישותיה מבחוץ אלא כעקשנות של ילדים המסרבים בלי הכרה ברורה למה ועל מה, רק משום „כך אני רוצה" או במעשי־קוף: אחרים צועקים: לאומות, עמידה ברשות עצמו. הבה ואצעק גם אנכי!" — העקר והסימן היותר חשוב של כל עם ועם היא השפה המשותפת לכלם, אשר בה הם מביעים את הגיגם בהוה ואשר בה דברו אבותיהם לפניהם. ואם היא העיקר והיסוד הראשי אצל עמים אחרים, על אחת כמה וכמה אצלנו! השפה העבריה היא הבריח האחד, אשר יוכל להבריח את נפשות אחינו בכל מקום שהם ולהסב את לבם למרכז אחד, להמדת עמם פנימה, לבל יהיו למשחק לכל גל אשר יעורר איזה רוח זר. היא האמצעי היחידי לקשרנו אל העבר שלנו ולפתח בנו אמון לימים יבואו; ורק היא היסוד הראשון להשתלשלות הרוח העברי ובלתה דומה הלאומית לאבעבועה של בורית, אשר לנשיבת פה קלה תפקע ואיננה. ועתה נראה נא ונתבונן על העיקר הלאומי הזה בין הלאומיים אשר בבירת בוקינה, המעין המשפיע לאומות על כל אוסטריא. כמובן, בדקתי בראשונה אצל הציונים. הלכתי בכל יום אל ביתם לראות או לשמוע מה. ומה השתוממתי לראות, כי מדי בואי, לא מצאתי רק שנים שלשה צעירים, ששחקו שחמט ולפעמים קראו גם איזה עתון אשכנזי. מלבד „המצפה" אין גם עתון או ספר עברי אחד. וגם „המצפה" מונח בקרן זוית כאבן שאין לה הופכין. בשעה שבערים ובעיירות אחרות פורחות האגודות הציוניות החדשות, הולכת האגודה הציונית הטשרנוביצית, שנולדה ביום הולד הציונות, הלוך ומתנונת. הסבה היא חסר ידיעת השפה, אשר רק בה תוכל אהבת הלאום וכבוד התורה להתקיים בינינו. אולם כשאין שפה אין לאומות. ובן גם תורתנו לאומית היא והציונות אחוזה בה ובשפתנו כשלהבת בגחלת ובלתן אין מעמד להציונות. בכל עת היותי פה לא היו רק שתי אספות ציונות. אבל גם האספות הללו לא נבראו למען עורר והומם את הרוח הציוני, אלא לקנטר אלה את אלה. העומדים ע"י ד"ר שטראוכר עקצו את מתנגדיו בעלי ריבו והאחרונים את הראשונים. הוא אשר אמרתי, שאין ציוניותם אלא פולי־טית. ומסופקני אם לאומיותם זו במצבה ההוה תעמוד גם אז, כשיקבלו איזו דחיפה מתנגדת ופוליטיקתם תחדש פנים אחרים. אמנם יש פה חברות אקדמיקים ציוניות שונות לשמותיהן: „צפירה", „חשמונאי", „חברון", „אמונה": ותחת לעמל יחד להרחיב את הציונות בין העם הנה חברה אחת צוררת את השניה. מדי התאספם הם דנים רק על המצאת אמצעים נגד אויביהם, ציונים כמוהם... ויתר העת הם מבלים בלמוד־קרב (פעכטען) וגם במלחמת השנים ממש. המדה הזאת שארית הברבריות, נשמרת ומטופחת אצלם בזהירות יתרה, וכל המרבה בפצעים על פניו, הרי זה משובח. כל שפה הם רוצים ללמוד, אך לא עברית. היודעים עוד עברית אינם קוראים, כי בושים הם מפני בני ביתם. — אולם אל נא נמהר במשפטנו, הבה ונתבונן. האמנם אשמים הם הציוניים, או החברות האקדמיות בכל האינדפרנטיות אל השפה ושפיהה? על זאת נשיב, למרות התרעמות שבלבנו עליהם, בשלילה. הכבר ידעו את השפה והסיחו את דעתם ממנה, או הסירו אותה מלבם בדעת ובזדון? זה לא, רק הודות להוריהם האי־עברי, הודות לקלות־ראש אבותיהם ומנהיגי הקהלה בנוגע לחנוך היהודי הנם אשר הם. כי לו דאגו הוריהם לזאת, לתת להם חנוך עברי הגון, לטעת בקרבם אהבה לעמם ולכל קניניהם הרוחניים בעודם בנעוריהם, כי אז לא נסחו מקרבם רגשי קדש אלה גם בזקנם. אבל מה ראים אנחנו בטשרנויץ, עיר ציונית, שמספר קהלתה מגיע עד שלשים אלף? להץ לב נורא תוקף את היהודי, אשר עמו ועניניו מצאו קן בלבו, לראות את הקרירות ושויון־הנפש השורר פה בין כל שדרות עמנו, ביחס לכל הנוגע להנוך הבנים היהודי. בעוד שכמעט בכל הערים והעירות שבגליציא וגם בבוקוינה, נוסדו בתי־ספר עבריים והשפה העברית רגילה בפי ילדים רבים, הנה פה בבירה, צנור ההשפעה הלאומית, אין שם וזכר לכל אלה. ידע אני הורים רבים, שהתאוננו לפני, בחפצם ללמד את בניהם עברית, אך מקצר ידם לשלם למורה הגון, הם נמנעים מחפצם וילדיהם גדלים בלי דעת את השפה ובלי הכיר גם את ערכה ויחוסה אליהם. ראשי

הקהלה אינם מרגישים את החסרון, כי כלם, מלבד מר וואגשאל, אין גם אחד ידע את השפה. וע"כ רואים אנחנו, כי ב„בית-תגוך-היתומים" אין גם נער אחד ידע לקרוא ולהבין מעט עברית. האם לא תוכל המדה להתפקע? הוי רועי ישראל! הכה ממלאים אתם תעודתכם? האינכם בושים בפני עצמכם? והרבנים אים? היש להם עבודות חשובות מזו, לשמור על היהדות, לבל תכלה כלה? האינם ידעים, כי טוב בית-ספר עברי אחד מרבי רבבות דרשות? רועי ישראל! שימו לבכם לצאן מרעיתכם, לבל תפלנה ביד זרים ואז תמלאו את חובתכם באמונה וברכת ישראל עליכם תבא.

ת מ ב י ט.

סוטשאווא. איך יתאמתו דברי חז"ל „דברים היוצאים מן הלב, נכנסים אל הלב" נראה עתה בעליל. כפרסום המאמר „מרפש הקהלה" גליון 8 על אדות השערוריה, שנעשתה בעירנו עד עתה, להסיק המרחץ ביום ש"ק. להרים מכשול בעירנו התאספו כל ראשי הקהל, והשכירו את המרחץ לאחר, באופן שינהגו שביתה בבית המרחץ בשבתות ובמועדים. ואם יקרה אף פעם אחת, כי יעבור על האזהרה, הון מזה שעמדתו תלקח גם ממנו ותנתן ליד אחר, עוד ענש יענש, כי כסף הערבון, אשר נתן לא ישוב לו, אך ישמט לקופת הקהל. — זה פרי מהירי לב אנשי מעשה, אשר יש אזן קשבת לקל קרא לגדור פרצת שמירת שבת.

האחים שפירא.

וויען. ערב נעים מהיב לב הכינה לנו אור ליום ב' שבוע זה החברה לישוב ארץ ישראל בעיר הבירה. כל האינטליגנץ היהודית, אנשים ונשים וגם סטודנטים למאות התאספו כאיש אחד ללשכת החבר של אינזינירים וארכיטקטים ברחוב עשענבאך, לשמוע את דרשת הציוני התיאורי ד"ר פראנץ אפפענהיימער מברלין, אשר שמו הטוב נודע למרחוק. בין הנאספים ראיתי גם את האורח החשוב ראש הועד הפועל הציוני ה"ר דוד וואלפסואהן מקעלן. בשעה המיועדת 8 עלה הד"ר אפפענהיימער על הבימה, וכהו הרגע נשמע בכל ארבע פנות הבית וגם על הציע מחיאות כפים וקול הידד! בקול ערב ונעים התחיל הדובר את דבריו על אדות „ישוב של אגודת שותפים בארץ ישראל". נפת צוף אמרותיו הכתה שרש עמוק עמוק על לב כל השומעים ועשו רושם כביר על כל האספה, אשר בלי תפוגה לא ירף ממנה זמן רב. שעה אחת בלי מרגוע עמד ד"ר אפפענהיימער על הבימה, ונשא מדברותיו בטוב טעם ודעת וכלנו שמחנו על כשרונו הרב!

התימת דבריו היתה בזו הלשון: שמעוני אחי ואחיותי! אם תוסדנה בכל הערים חברות לישוב ארץ ישראל אשר גם היהודים החשובים העשירים ישתתפו בהן וכל החברות תתאחדנה לפעל יחד, אז רק אז נוכל לקוות, כי ארצנו הקדושה, ארץ ישראל, תהיה אחרי ימים ושנים הארץ אשר היתה מלפנים: „ארץ זבת חלב ודבש!" — (מחיאות כפים וקול הידד רועים מספר) להאמת — הכבוד! לא אוכל להתאפק מהעד, כי הערב אשר ערך לנו הד"ר אפפענהיימער היה לנו „נשף הישק" במלא מובן המלה"!

W.

מכתב מאונגארן.

אונגוואר. בושה תכסה פנינו בגלל „משפט הרצה בסיגט, כי שונאינו משתמשים בזה, לגרות בנו את העם ההולך במחשכים. אחרי יהודים יצעקו עתה בני ההמון „הוס!" גזלן! רוצח! כאלו המה הצדיקים, כאלו המדה הזאת לא שלהם היא, כאלו לא מהם למד הוס את מעשיו. — „בתר עניא אזלא עניותא", אמרו חז"ל. עוד לא שקט הרעש על-אדות הרצה בסיגט והנה מעשה אחר מעורר זעף בין יושבי הארץ ומכסה קלון את פני אחינו יושבי הארץ הזאת. כי כנהוג בכל מקום יתלו שונאינו את הסרחון בכלנו. הרב אב"ד ר' יעקב איזראעל בבילקע, המנהיג גם המטריקל מטעם הממשלה, היה מתנהג זה כ"ב שנה, להקדים זמן הלידה של ילדים יהודים בארבע או בחמש שנים, למען יפטר מעבודת הצבא, כי כשיגיע זמנו לעמוד בבחינה לפני הקומיסיא יהיה בן ט"ז שנים והלאה. ואם בכל זאת היה הנער חזק למדי נתן הרב תעודה כי מת. עתה נודע הדבר וקומיסיה היתה נכונה לבדוק בבית הרב. הרב הרגיש בדבר וברח. בינתים גנב השמש — שגם הוא השתתף בזיופים האלה — את הפינקסים ושרפם, למען לא יגלה עונו. הרב והשמש נתפשו, כי ראיות ברורות הוכיחו עונם. מעשים כאלה יתנו המר רב לשונאינו, השמחים בהכשל יהודי אחד לתלות את הקלקלה בכלנו.

שמ"ר.

מכתב מאמירקה.

ניו־יורק. כ"ה שבט. ביום א' שעבר נספד הרב החכם ר' שלמה בובר בביהכ"נ המפאר של עדת „אהב שלום" בברוקלין, הוא ביהכ"נ הנהדר בכל בתי התפלה של היהודים בנוי־יורק רבתי. כבר ביום ה' הקודם הדבקו מודעות בכל בתי המדרש ובכל המקומות לפרסום, כי אגודת „מחזיקי ספרות ישראל" באמריקה תערוך נשף למספד ואבל לאחד מגדולי חכמי ישראל, שמת. בטרם הגיעה השעה הששית בערב כבר היה הבית מלא אנשים מכל המפלגות. נשיא הועד של האגודה הספרותית ההיא, הגביר המשכיל הזיקוב פינק פתח בדברי אבל והציג לפני הקהל את הרב הסופר הנודע ה' בנציון איזענשטאדט. והחכם הזה, כיד לשונו הטובה עליו, הספיד את המנוח הגדול בדברים נמרצים, שהשאירו רושם עז על לבות ההמון הרב. תמצית דבריו היא: רבים היו גאוני ההלכה, שעשו להם שם עולם, אבל מעטים מאד הם גאוני האגדה העברית. ומן המעטים האלה היה הרב ר"ש בובר ונקרא בצדק „גאון גאוני האגדה". ההספד, שהיה מתובל באגדה ובמקרא, ארך כשעה ואח"כ הזכיר את הנשמה ראש החונים בעדה הזאת מר שטינברג והעם הוריד דמעות על אבדתו הגדולה. — הד"ר שמריהו לעווין יצא מנוי יורק אתמול. מפה הלך לא"י. רבים מן הציונים מתרעמים עליו על שלא השתדל להשפיע על עשירי עמנו באמריקה, לתת ידם לציון ובחר לו דרכים אחרים. גם הרבולוציונר הנודע גריגורי גרשוני עזב את אמריקה בשבוע הזה, אחרי אספו סך גדול של 150,000 שקלים בעד הרבוליציא ברוסיא. והד"ר לעווין אחרי עמל רב של הפדריישן הכנים בעד הציונות רק שלש מאות שקל. מזה רואים הציונים להרהרם עד כמה ירדה פה הציונות פלאים באשמת הפדריישן (הועד המרכזי), שמסר את עבודתו בידי נערים.

י. כהן.

מקרוב ומרחוק.

חברת שודדים. באפריקה הדרומות נגלה קשר של שודדים מעמים שונים מסודרים היטב, שהתחברו לחיל עצום של שלשת אלפי איש וכבר שכרו אניות, לעבור אל איי הודו, לכבוש את האי הגדול צלבס מיד הולנד ולבונן שם ממשלתם ולקחת את מכרי המתכת העשירים אשר שם לעצמם. ממשלת אנגליא מתאמצת עתה להפר את הקשר.

שונות הפרלמנט האנגלי החליט. להפריד את עניני הדת מעניני הממלכה ולפטור את הממשלה מלדאוג על צרכי הדת. — במדינת ערוטירא אשר לאיטליא באפריקה המזרחית, מרדו קצת יושבי הארץ בפקידי איטליא ויצאו בחרב לקראתם. חיל איטליא הכה אחור ויהרג בהם מאות אחדות. המורדים נכנעו. — הרעב בכמה פלכי רוסיא הולך וחזק. אכרים רבים מוכרים את בנותיהם לבשת, כמו שמכרו את מקניהם. הם אוכלים קליפת עצים וכל מאכל בהמה. מאין לרבים מהם אף זרע לזרוע, יניחו את שדותיהם בורים והרעב יכבד בשנה הבאה יותר מעתה. ולעפית רעב שולטת בכמה מקומות בתור טיפוס. — בעיר אחת בקנדא (אמריקה הצפונית) פרצה תבערה בבית ספר בשעת הלמוד. רק מאתים ילדים נמלטו וארבעים נשרפו חיים, רבים קפצו בעד החלונות ונזוקו. — בפטרבורג נמצאה במכה על מסלת הברזל רגעים אחדים בטרם עבר מסע עם הנסיך הגדול ניקולאי ניקולאיעוויטש, ראש התקיפים עתה בחצר הצר.

הצטינות יהודי. יועץ העיר קראקא ויועץ לשכת המסחר היהודי יעקב ידקיעוויטש קבל מאת הקיסר אות הכבוד של פראנץ יוסף בעד עמלו בבנין הבית הנהדר ללשכת המסחר ולשכת התבואה ובבנין מסלת הברזל מקראקא לקאטשמיערזיב על גבול רוסיא. מר ידקיעוויטש ראוי בכל אופן לכבוד הזה, כי רבים יהנו ממנו עצה וחסד ולא ישיב פני איש.

חוליגאן רוסי בגליציא. בראדומישל ע"נ סאן שרת ערל מפולין הרוסית אצל בע"ב יהודי ושמו משה גלדברג. בהיותו בביתו שבועות אחדים ולא ראה בו דבר רע, לא נשמר מפניו. ביום ב' שבוע שעבר הביא איש צרור כסף ליד בעה"ב והעבד ראה זאת. בלילה, כאשר הלכו כלם לישן ישב העבד ללטוש קרדמו ואמר כי הוא מכין לו את הקרדם למחר לבקוע עצים. כאשר ישנו אנשי הבית קם העבד והכה את בעה"ב ואת אשתו ואת בנם, בחור בן י"ט שנה. האשה ובנה מתו תחת ידו, אך בעה"ב עודנו חי. בתו הנשואה ישנה בחדר השני ובעלה לא היה בביתו. כשמעה את הנעשה ברחה לנפשה והסתתרה בבית הכסא. הרוצח לקח מאה ועשרים כתר וברח לגבול רוסיא. והאשה הצעירה הנמלטה יצאה ממחבואה והרעישה את אנשי העיר. השוטרים מהרו לרדף אחרי הרוצח וגם השיגוהו בכפר לאנדיק אצל הגבול. שם רצה להתלות מעתיו לשטרי רוסיא. השוטרים הביאוהו לרזוואדוב, כי פה מקום המשפט. כאשר שאלוהו השופט למה עשה זאת השיב בשחוק, כי אצלו דבר נקל זה וכבר הסכין בזה ברוסיא ולא אירע לו כל רע. ממחרת נסעו רופאים לראדומישל לחבוש את בעה"ב, שנשאר בחיים. הרופאים נותנים תקוה לחייו, הוא הובא אל ביה"ח לטרנוביץ. הוא מתאונן מאד על מות בנו, כי היה בחור הגון. — לפני איזה זמן קרה שם המקרה הזה. שלשה פועלים מפולין הרוסית, אשר עבדו עבודה אצל אדון האחוזה הסמוך, באו בחצי הלילה אל בית המרזח של אלימלך מייער ודפקו בדלת. כאשר לא פתח להם בעה"ב הסירו את החלונות. בעה"ב יצא דרך הפתח הנפתח אל הרחוב, אשר שם בית השנדרמים. והפועלים נכנסו בינתים את בית המזגה ושברו את כל הכלים ואת המשקה שפכו. ובבוא השנדרמים נסו והתחבאו בערבי הנחל. השנדרמים רדפו אחריהם ובעזרת כלב השיגום והביאום במאסר.

צבי אבן.

הקנדידטים ציונים. באספת ראשי הועדים הציונים ביום א' שבוע הזה החלט להקים את הקנדידטים האלה: בלבוב ברבע הג' ד"ר מרדכי ברודא (בן הרב אב"ד שם). בברודי אדלף שטאנד, בטרנופול ד"ר איזידר שליט, בדרוהוביטש ד"ר גרשון ציפר, בבוטשאטש-סניאטין-זאלעשטשיק וכו' ההח"ג ר' גדליה שמלקיס, בקולומיא הרב ד"ר יהושע תון, בסטרי-קאלוש ד"ר אברהם זאלץ, בבוברקא, זאטשוב וכו' ד"ר דוד מאלץ, בברזאן-הוהטין והרוב וכו' ד"ר שמואל הפפירט. גם הוסכם להקים קנדידטים ציונים בכל מקום שאפשר ליהודים לבחור ביהודי ע"פ פשרה או להפר בחירת צוררים. מחוץ לגליציא יעמדו קנדידטים ציונים בטשרנוביץ ובווין. בכמה ערים קטנות יש ליהודים האפשרות, לבחור יהודי בסמך על הסכסוך בין פולנים ורותנים, שהאחרונים יבכרו את היהודי ע"פ הפולני, אבל בכמה דברים אמרים, אלו היתה אחדות בין היהודים. אבל בעלי בתינו הנם מוגי-לב. מחלקי המחוזות הנה אתנו והתחכמו לקבוע את המחוזות באופן שאף במחוזות היהודיות אין לנו יותר מן 51 פרוצנט בוחרים וברצותנו לבחור ביהודים בעל כרחנו עלינו להתחבר לרותנים. שרי הפולנים כופים אותנו לעשות כן ובוחרינו אינם יכולים להעיז פנים.

גנבת נפש. בכפר אצל פילזנא נתנה אלמנה יהודיה, גרינשטיין שמה, את בנה יהודה, נער בן י"ד שנה, לבעל האחוזה הנוצרי, לשרתו. בעל האחוזה הסיתהו לאכל בביתו וכאשר נפתה, לא הניחהו ללכת אל אמו באמרו, כי אמו תכהו על אכלו מאכלות אסורים. האשה בראותה, כי אין בנה שב, הלכה בבכי אל האדון, לדרש על אודותיו. האדון דחה אותה ובערב עטף את הנער באדרת עורות וישלחהו בעגלתו למסה"ב, להעבירו לקראקא לבית הנזירים. יהודים עוברי דרך הכירו, כי נער יהודי הוא ועל ידיהם נודע לאמו מה שעשה לה בעל האחוזה. האשה באה קראקאה, שם יעצוה ללכת אל עורך הדין ד"ר רפאל לאנדא. הוא קבל את הדבר על עצמו הנם. בכל תעצמות עוז פנה אל שר הפוליציא ואל בית הדין, לעזרו להוציא את הנער בן יחיד לאמו מבית הנזירים. הדבר לא בא עוד לידי גמר.

עלילת דם הופרה. מקרה מבהיל קרה בליל פורים במגרש העיר הורודנקא, הנשען לכפר ישקיב, שהיה עלול להמיט שואה נוראה על הסביבה וכמעט שהיתה עלילת דם. הוכר המגריש, יהודי הלך עם אנשי ביתו בערב פורים, לשמוע מקרא מגלה במנין של הכפר הנזכר. וגם נערה נוצריה משרתת לקחו עמם, אשר נשאה הפצים, היא נלאה לחכות ואמרה, כי אביה חולה ותלך לבקרו בכפר. בדרך התנפלו עליה כלבים, שנשכוה בצוארה וקרעו את בשרה עד צאת נפשה. את גויתה המתה סחבו הכלבים אל תוך סבך העצים. בבקר מצאוה אכרי הכפר מתבוססת בדמיה. פתאם נפוצה השמועה, כי היהודים הרגוה לצרך דתם לחג הפסח הקרוב. כמעט שהיו יהודי הכפר בכל רעה ושמחת פורים נהפכה להם לינון בהביטם על האכרים הזועפים. אך לאשרנו נמצא אכר אחד, שספר, כי בשעת התנפלות הכלבים נסע סמוך למקום ההוא ושמע מרחוק את קול יללת הכלבים יוצא מגדר הרגיל וגם שמע קול נערה מר צורחת ועד שלא הספיק לבא אל המקום ההוא נשתתק הקול ודמה בנפשו, כי נחלצה הנערה מפי הכלבים. כן הגיד האכר לתמו וחמת האכרים שככה. שלמה העלער.

ערבך ערבא צריך. בעירנו דרוהוביטש קרו בימים האחרונים גנבות רבות ואשר נתנו ענין רב לענות בהן ולמרות עמל הפוליציא לא נגלה כל דבר. פתאם נודע, כי בעל הדבר היה שוטר בעצמו ההולך יסובב ברחובות העיר, והוא השתמש בשעת הכשר בשעה שהכל ישנים ופתח בלט את שערי החנויות היהודיות ולקח מכל הבא בידו. השוטר הובא במאסר. — גם בכיתו נגלו דברים רבים, שנגנבו לפני כמה שבועות.

מ. י. עדלמאן.

הגראף פיקלר בבית הסהר. בשבוע שעבר נתפש צורר היהודים הזה לרצות עונו בישיבה שלשה חדשים בבית האסירים על הסיתו את העם לרצח ושוד ביהודים. זה כמה נתאשר גזר-דינו והוא לא מהר לקים פסק ב"ד. ע"כ בא אליו פקיד הפוליציא ולקחה מבית הקוה והוא יושב עתה מאחרי דלתים וברית.

היתר נאה. **וואלף:** מדוע תעשה שבתך חול ותמכור משקאות בשבת כמו בחול? (פאר וואס שענקסט די איס שבת?) **בער:** היתר מצאתי, כי הקב"ה נתן לנו את השבת במתנה כמחז"ל מתנה יש לי בבית גנזי וכו' (גאט האט אונז געשענקט שבת) ואני נותן מתנה לאחרים (שענק איך אנדערע).

צ. אכן.

טויבע סאקאל **יהודא שמיעדט**

מאורשים.

סטאניסלב. הורודנקא.

יודא זאב לעהרער **פיגה לעהרער,**

מאורשים בחדש אדר.

קאליש. סטאניסלאו.

הנני מברך את ידיד נפשי הנכבד מו"ה ד"ר משה נחום צאבעל להמנותו לחבר מערכת ה„וועלט" בקעלן. חיים ישראל אייז.

הנני מברך בהדרת כבוד את מר יעקב געלד-ווערט מטרנוב ואת מר ליב שפיין מטרנוב להתונת בניהם. נפתלי דאף.

ברגשי אהבה וגיל אברך במז"ט את ידידי מו"ה מרדכי געדשטעל בן הרב ורעיתו מלבוב לכלולת בתם מ' פיגא רעביל, והנני נודב כתר לקה"ל.

יהושע טעלער ורעי'

הנני מברך במז"ט את ידידי מר משה עהרליך מפאטאק זלאטע לארשו את מרת פאניע פייגער.

אפרים גרובער-בראדינא.

ברגשי אהבה וגיל אביע במז"ט לידידי מו"ה מרדכי געדשטעל בן הרב ורעיתו מלבוב לכלולת בתם מרת פיגא רעביל, ואני נודב חצי כתר לקה"ל.

זאב קינקע.

מקרב לבבי פנימה אברך במז"ט את ידיד נעורי מר משה עהרליך לארשו את מרת פאני פייגער מטעל-מין. יצחק הערזיג-פאטאק ז'.

מקרב ולב עמוק אביע בזה את תודתי לכל אלה, שהראוני אותות אהבה להתונתי.

אהרן יעקב פליישער — ליסקא.

ממעמקי לבב נברך במז"ט את שו"ב מר זלמן וויעזעלטהיער מסטרי להתונתו עם מרת טילא האלפערן מסמבור הישנה.

שלום וויעזעלטהיער ורעיתו.

בנפש הפצה אשא כוס ברכה במז"ט לידידי היקר מו"ה אלי פליישער להתונת בנו מר אהרן יעקב.

נפתלי חיים פליישער — ליסקא.

הוד כטל ברכתי לרעי מר שמואל ארבייט לארסו את מרת סימע בת מר פאליק האגלער.

יוסף פיין אוסטריק.

הננו מברכים במז"ט את ידידנו מר משה פיצעלע לנשואיו עם מרת ארעלע ראקאווער.

ליב בארנשטיין, ברוך לאנדא, יעקב בארנשטיין.

הננו מברכים את הברנו מר אפרים ראקאווער מדמבין לארסו את מרת פראדל סאפיער.

ליב בארנשטיין, ברוך לאנדא—קראקא.

את רגשי ברכתם ליום כלולתו של מר משה פיצעלע עם מרת ארעלע ראקאווער מביעים בזה הבריו יוסף לאנדא, משה לאנדא ויוסף בעסטער.

ליום ארוסיו של ידידנו מר אפרים ראקאווער מדמבין הננו מגישים לו את ברכתנו מעמק הלב.

יוסף ומשה לאנדא, יוסף בעסטער-קראקא.

מעמק לבי אברך במז"ט את רעי מר זלמן וויעזעל-טהיער מסטרי ואת מר ישראל עהרע מבאן ליום באם תחת צל אפריון. מאיר בירשטיין—בובקא.

ברגשי אהבה וגיל מברכים במז"ט את מחתננו מו"ה גוטמן שראנק מפילזנא לאריסת בתו מרת נעהא עם מר פ. קארנמעהל -

איבל ווידען, אייזיק ווידען – טרנוב.

הנני מברך במז"ט מעמק לבי את משפחת שווארצ-האלד להתונת בתה מרת רבקה עם מר צבי בלום בסו-קאל. שלום אהרן ראזענטהאל — לבוב.

ברגשי אהבה וידידות הנני מברך במז"ט את ידידי השו"ב מר יהודה שמיד מהורודנקא לארסו את מרת מאני סאקאל.

אברהם אהרן טענענבוים — טישאוויא.

מקרב לב עמוק הנני מביע במז"ט לרעי מר זאב מענד מרדוק להתונתו עם מרת עלשע בת הרה"צ שליט"א מטושין. אורי פערן—קאמארנא.

ממעמקי לבבי אברך במז"ט את בן ידידי מר ליפא גאלדשטיין מפרעמישלא לכלולת בתו מרת ביילא ראזעל עב"ג מר וויינביל העביל.

חיים שטיין—אוסטריק.

ברגשי גיל וחדוה אברך במז"ט את ידידי הג' מו"ה מאיר קאנער ורעיתו מפרעמישלא לכלולת בתם מרת לאה עם מר שמואל הארפאדער מברלין.

אלימלך ציניק.

הנני מברך במז"ט את הג' מו"ה גבריאל ליב בבאבניא להתונת בתו. יצחק יאקיב.

ברגשי אהבה הנני מברך את רעי החביב מר משה עהרליך מפאטאק זלאטע במז"ט לארסו את מ' פאני פייגער. עזר יודמאן — פאטאק זל'.

ברגשי ידידות הנני מביע במז"ט לרעי מר אהרן ריינהאלד מטרנוב ליום אפריוני עם מ' פעסיל בת מר שמואל בירנהאק. חיים פייערשטיין—טרנוב.

ברכת מז"ט למר שמעון ליעבענהיימער מטרנוב להתונתו עם מ' איל קאנארעק מאילאנוב.

בעריש צימעלס כ"ץ ורעיתו — זאבנא.

ברכת מז"ט לרעי היקר מר יעקב בראנד מפעל-שטין לארשו את מרת חי' בת הג' מו"ה מיכל בארעך מאוסטריק. יוסף יהודה רייטער—אוסטריק.

Wyd. { Naftali Hof
S. M. Lazer.
Odpowiedzialny Redaktor : S. M. Lazer
Drukiem Józefa Fischera w Krakowie.